

Ирина Папуга

ЗОЗ ПРЕШЛОСЦИ НАШЕЙ ЦЕРКВИ У БАЧИНЦОХ

НОВИ САД, 2024

Ирина Папуга

ЗОЗ ПРЕШЛОСЦИ НАШЕЙ ЦЕРКВИ У БАЧИНЦОХ

ПРИЛОГИ ГУ МОНОГРАФІЇ ГРЕКОКАТОЛІЦКЕЙ ЦЕРКВИ
СВЯТОГО АПОСТОЛА ЕВАНГЕЛИСТИ ЛУКИ У БАЧИНЦОХ

У рамикох 190 рокох од насельованя Руснацох до Бачинцох
(1834–2024)

ISBN 978-86-85619-69-4
Нови Сад, 2024

=====

Едиция: Одняте од забуца 26

=====

Кніжка Ирина Папуга *Зоз прешлосци нашей церкви у Бачинцох* виходзи як 26. виданє Дружтва за руски язык, литературу и културу у Едиції *Одняте од забуца*.

У тей едиції уж обявени тоти кніжки:

1. *Дуга над валалом*, Зборнік писньох коцурских поетох (1995);
2. Зборнік фотографийох зоз прешлосци Коцура (1995);
3. Драмски живот Коцура (1998); *Коцура некад и сад / Коцур дакеди и тераз* (2001);
4. Габор Костелник Гомзов, *Идилски венец, З мойого валала* (репринт виданє/2004; осучаснене виданє 1/2004);
5. Мелания Маринкович *Дац квету живот – Шид у моім паметаню* (2003);
6. *Квитки з нашей заградки*, Зборнік писньох школярох-поетох (2004);
7. Русини у Сремској Митровици/Руснаци у Сримскеј Митровици (2004);
8. Др Душан Дрляча *Руснаци у етнографских записох* (2006);
9. Маргита Лікар *Наша кухарка* (2007);
10. Любомир Медєши *Руска традиция* (2007);
11. Русини у Новом Орахову**Ruszinok Zentagunarason**Руснаци у Новим Ораховє 1 (2009);
12. Юлиан Пап Бачи *Дюра з Керестура: Ей, бул то кедиш красни час* (2010);
13. Дюра Лікар *Коліше ше жито класате* (2011);
14. Ирина Папуга *Руска Просвита у Бачинцох* (2013);
15. Юлиан Пап Бачи *Дюра з Керестура: Правда иста, нікому не гутор* (2013);
16. Дюра Лікар *Жвератко нашей младосци* (2014);
17. Русини у Новом Орахову**Ruszinok Zentagunarason**Руснаци у Новим Ораховє 2 (2014);
18. Леона Лабош Гайдук *Штверо діяче зоз Шиду з презвиском Лабош* (2015);
19. Юлиан Пап *Стретнуца з прешлосци* (2015);
20. Мирон Жирош *Америцки мен* (2015);
21. Мелания Арваї *Не бац ше од живота* (2017);
22. Др Мишел Парвенски *Русински древени церкви* (2018);
23. Михайло Горняк, *Паметанє и забуванє* (2019);
24. Зборнік дзецинских и школярских роботох зоз литературно-подобового конкурсу Миколи М. Кочиша (2019)
25. Янко Барна *Так приповедали нашо дідове* (2022) и
26. Ирина Папуга *Зоз прешлосци нашей церкви у Бачинцох* (2024)

ПРЕДГОВОР

Књига Ирине Папуга, под називом *Из прошлости наше цркве у Бачинцима* излази као 26. наслов у Едицији *Отето од заборава* Друштва за русински језик, књижевност и културу, Нови Сад. У књизи се налазе прилози за Монографију Грkokатоличке цркве Светог апостола евангелисте Луке у Бачинцима. Књига излази уз благослов владике за грkokатолике кир др Георгија Цуцара.

Текстови се односе на Русине у Бачинцима, русинску школу и брзовање у Бачинцима до данашњих дана, на црквени и просветни живот Русина у Бачинцима, свештенике у Бачинцима од оснивања цркве 1851. године до сада, о бачиначким црквеним певцима, о томе када је и како од цркве у Бачинцима узета Русинска „Просвета“ и кућа певца, а ту је и текст из прошлости Срема и Бачинаца на српском језику.

Објављени су и текстови о веронауци и русинском језику у Бачинцима, које су припремили и у Парохијалном дому у Бачинцима прочитали: о. мр Дарко Рац „Веронаука и хришћанско васпитање деце“ и мр Хелена Међеши „Русинима у Бачинцима: Свој гу свом“ (2014).

УВОДНЕ СЛОВО

Књижка Ирине Папуга, зоз насловом *Зоз прешлосци нашеј цркви у Бачинцох* виходзи як 26. наслов у Едицији *Одняте од забуца* Друштва за руски јазик, литературу и културу, Нови Сад. У књижки ше находза насампредз прилоги гу Монографіи Греkokатолицкеј цркви святого апостола евангелисти Луки у Бачинцох. Књижка виходзи зоз благословом нашого владыки кир др Георгия Джуджара.

Тексти ше одноша на Руснацох у Бачинцох, руску школу и образоване у Бачинцох по терашні час, на церковни и просвитни живот Руснацох у Бачинцох, священікох у Бачинцох од снованя цркви 1851. року по тераз, на бачинских дзияцох, о тим кеди и як од цркви у Бачинцох вжата Руска „Просвита“ и Дзияковня, а ту и текст зоз прешлосци Срима и Бачинцох по сербски.

Обявени и тексти о виронауки и руским језику у Бачинцох, хтори пририхтали и у Парохиялним доме у Бачинцох пречитали: о. мр Дарко Рац „Виронаука и християнске виховане дзецох“ и мр Гелена Медеши „Руснацом у Бачинцох: Свой гу свойому“ (2014).

PREFACE

Irina Papuga's book, entitled *From the past of our church in Bačinci*, is published as the 26th title in the *Lost from Oblivion* Edition of the Society for Ruthenian (Rusyn) Language, Literature and Culture, Novi Sad. The book contains attachments for the Monograph of the Greek Catholic Church of the Holy Apostle Luke the Evangelist in Bačinci. The book is published with the blessing of the bishop for Greek Catholics, Georgi Džudžar.

The texts refer to the Ruthenians (Rusyns) in Bačinci, the Ruthenian (Rusyn) school and education in Bačinci until today, the church and educational life of the Rusyns (Ruthenians) in Bačinci, the priests in Bačinci from the founding of the church in 1851 until now, about the Bačinci church singers, about when and how from the church in Bačinci, the Ruthenian (Rusyn) "Prosveta" and the singer's house were taken, and there is also a text from the past of Srem and Bačinac in the Serbian language.

Texts on religious studies and the Ruthenian (Rusyn) language in Bačinci are also published, which were prepared and read in the Parochial House in Bačinci by: Fr. Darko Rac, MA "Religious education and Christian education of children" and Helena Međeši, MA "To the Rusyns in Bačinci: Svoj gu svom" (2014).

Зоз прешлосци Грекокатолицкей церкви
и о Руснацох у Бачинцох:

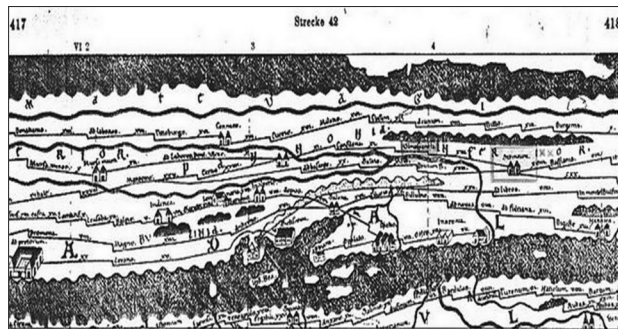

ЗОЗ ПРЕШЛОСЦИ СРИМУ И БАЧИНЦОХ

Маюци у оглядзе же ше Бачинци, о чиєй церкви (церковней заєдніци) ту слово, находза у Сриме, упознаванє з його историйним, демографским, дружтвено-економским и културним наслідством ма за циль цо ширше информовац о поднебю на хторим настала тота церковна институция.

Зоз кратшого препатрунку историй Сриму наиходзи ше на интересантни податки о його прешлости. Факти гуторя же у чаше Римскей империи тота часц драги през Срим була главна комуникация на Балканским полуострове медзи Римом и Константинополем. То значи же тота основна комуникация, хтора ишла од Риму преїг Любляни, Осеку, Винковцох, Сримскей Митровици гу Константинополю, преходзела свою сримску часц южно од Шиду, сиверно од Гибарцу, Бачинцох, Куковцох, Кузмину и Мартинцох, потим пререзовала нешкайшу автодрагу, же би з южного боку вошла до Сримскей Митровици, а потим при Земуне преходзела Саву и напущовала Срим¹.

На найстаршей мапи того часу, *Tabula Peutingeriana* зоз IV вику н. е., приказани Срим зоз розконарену мрежу драгох и городох. Як познате, назва Сриму – СРИМ постала зоз преношеньом городского мена Сирмиюму перше на його околїско, а потим на цалу обласц медзи Саву и Дунайом. У X вику

Найстарша мапа Сриму – *Tabula Peutingeriana* зоз IV вику н. е.

Срим ше волато цале околїско Сирмиюму. Славянска форма мена Срим настала од латинскей назви *Sermium* и византийней *Sermion* (у *Sirmijumu*: *SERMI*), та ше у дзепоедних странских языкох Срим и нешка наволує *SIRMIEM*. Слово СРИМ ма прастари корень и приходзи найскорей од санскритского слова: *SRU* струяне (латински: *SERUM*, немецки: *SCHTRUM*, словенски: *STRUJA*) и не виключує же же є у вязи и зоз риками хтори з трох бокох заплюскую Срим.²

¹Павле Поповић, Римски путеви, Срем у прошлости, Сремске новине, Сремска Митровица, 1981, 26-28;

²Др Петар Милошевић, Како је настао Срем? Најстарија карта и пописи места у римском периоду, Срем у прошлости, Сремске новине, Сремска Митровица, 1981, 9-10, 28-31;

У першій половині XIX віку Срим був поділений на два частини: сівєро-західну, або такволану провінційну частину (у межах хторей були и Бачинци, віддалені 7 кілометри од Шиду у напрямє Сримської Митровици) обляпала Сримська жупанія, єдна спомедзи шейсцох у складє Горватської и формально у межах Угорської, док южна и юго-східна частини Сриму була под управу Воєної країни (Воєної границі), а обидва частини у складє Габсбургської Монархії.³

Новембра 1918. року Срим ше опредзелєл за єдніцку державу Южних Славянох. Коло 400 висланіки ше у Руми вияшнєли за присєдинєнє ку Корольовини Сербії. По формованю Корольовини Сербох, Горватох и Словєнцох, Срим и далєй бул у складє Сримської жупанії зоз шєдзиском у Вуковарє. Познєйше, 1929. року Корольовина СГС достава службєну назву Корольовина Югославия.⁴

Трєба наглашиц жє Срим у прєшлїх вікох прєжил вєцєй єтнічнї змєни як гоч хтора друга європска обласц. Було присєльованя и прєсєльованя вєлїх народох ище у прєдисторійним, потим исторійним перїодзє, та по нєшкайши днї. После Вєлькєй сєлїдби Славянох у VI и VII віку, у Сримє длуго єгзистовали Славянє, Византійци и Мадярє, а потим прїходза Турки. Од славянских народох ту Сєрби и Горвати, познєйше у штрєднїм віку дєтєрміновани як православни и католїки. Сєрби ше до Сриму насєльовали зоз Шумадії, Мачви и других крайох. Було их и зоз зоз Рашкєй – Рашцїянох, або Рашцєх одакадз познєйше и друга назва за Сєрбох – Раци, прєто жє були з Рашкєй, своєй першєй державнєй творєнїни на Балканє.⁵

После одходу Туркох зоз Сриму, вєлї мєста остали нєнаселєни и напуцєни. Такої потим тотї мєста насєлюю Сєрби зоз тєдїшнєй сущєднєй Сербії, а потим и зоз Бачкєй и Баранї. Тото прєсєльованє и полнєнє Сриму зоз житєльством рїжних націоналносцох будзє тирвац и прєз цали XVIII вік.⁶ По австрійских и мадярских статистикох, житєлє Сриму були Сєрби, потим Горвати, Нємци, Мадярє и други мєншини. У чашє од 1789. по 1847. рок тєдїшня Сримська жупанія мала коло 95.000 житєлєх. Сєрбскє житєльство було у вєкшини (1810. року тот прєцєнт вїношєл коло 70%).⁷ Тєди у тих крайох єст и прєшлїх Руснацох: 1803. року у Шидзє, 1834. у Бачинцох итд.

³Povjest školstva i pedagogije u Hrvatskoj, Pedagoški književni zbor, Zagreb, 1958, 49-101;

⁴Радомир Прица, Сремска жупанія и Срби, Сремскє Новинє, Сремска Митровица, 17. 04.1991, 6;

⁵Душан Ј. Поповић, Срби у Срему до 1736/37, Српска академија наука, Бєоград, 1950, 1-10;

⁶Владо Костєлник, Срим прєд присєлєном Русинох у XVII и XVIII віку, Народни калєндар 1976, Рускє слово, Нови Сад, 1975, 47;

⁷Радомир Прица, 6;

БАЧИНЦИ У ПРЕШЛОСЦИ

Спрам записох зоз Літопису школи⁸, Бачинци на початку XIX вику були населени зоз сербским жительством православней вири, хтори приселени зоз суседних валалох Герку, Моровичу и Кузмину и затримали ше ту, на южних схилох Фрушкей гори, коло 3 километри од нешкайшого места. Познейше ше пре недостаток води за пице и копанє глібоких студньох у брегу спуцели нїжей, ту дзе ше валал и teraz находзи. Же Бачинчанє и нешка вязани за брег, односно Фрушку гору, дзе ше им и teraz находза овоцїнки и винїци (дараз зоз колїбами за чуванє – пударами, або по стародавни: винцрилями), шведочи и по teraz зачувани вираз: Маме винїцу на Бачинцох!

Историйни факти гуторя же ше стари валал Бачинци находзел на брегу хтори ше волал Бачинац и бул оддалени коло 3 километри сиверовостошно од нешкайшого валалу. Перши шлїди о Бачинцох як месце єст у угорских записох зоз 1376. року, та ше тот рок находзи и на гербу места. Под час штреднього вику Бачинци меняли власнїкох: од 1402–1480. рок припадали Моровицкому велможству и маєтку фамелиї Марот-Морович, од 1480–1482. рок мадярским велможом Батори, од 1494–1504. рок славонскому пошеднїкови Ладиславови Мореови, а у забирацких походах турского султана Сулеймана Велїчественого на Беч, Бачинци 1526. року падаю под турску власц (зоз турских порцийних кнїжкох 1578. року ше видзи же валал насельовали Сербї и же мали 69 польопривредни маєтки хтори плацели порцию на польодїлски и статкарски продукти у суми 12.057 акчи).

При концу турского панованя, кед у вельким воєним походу Австрії процив Турскей 1683–1699. року австрийске войско 1687. року ошлебодзелo Заходни Срим – 1688. року ошлебодзени и Бачинци, хтори теди административно припадали велможству фамелиї италиянского принца Ливия Одескалкия (после Карловского мира 1699. року заходна часц Сриму припадла Ливийови Одескалкийови – Odescalcvsci, по походзеню зоз Риму, за заслуги у войни процив Туркох 21. августа 1697. року). По войни валал обновени (мал лєм 15 фамелиї), алє уж 1702. року число звекшане на 50 хижи. У селїдбох под печскимa патриярхами: 1690. року

⁸Школска споменица, Споменица за нижу пучку школу у Бачинцима, Літопис школи 1805-1931, Историјски архив Срема, Сремска Митровица, Фонд: 327/1;

Арсенийом III Чарноевичом и 1739. под Арсенийом IV Йовановичом Шакабентом, до Бачинцох приходзи векше число сербских фамелийох православней вири.⁹

Податки гуторя же Бачинци у XVIII вику значни як населєнє. Року 1733. у месце жили 60 фамелиї зоз 214 душами, 1734. року число ше два раз звекшало и виношело 114 членох.¹⁰ На початку XIX вику жительство Бачинцох ше звекшовало, та так 1810. року у месце жили 135 фамелиї зоз коло 900 душами.

О ЖИТЕЛЬОХ БАЧИНЦОХ

Руснаци, шлїдбенїки геркокатолїцкей вири, почали ше до Бачинцох насельовац 30-40. рокох XIX вику зоз Коцура и Руского Керестура, теди Васскereztura у Бачкей (до теди Сербї були єдини жителе Бачинцох). Спрам матичних кнїжкох зоз 1834. року хтори водзени у Шидзе, чиєй церковней општини на початку Бачинци припадали, спомина ше штири фамелиї: Михал Сивч, Янко Горняк, Янко Кечкеш и Михал Сабадош, прето ше тот 1834. рок и бере як рок урядового населованя Руснацох до Бачинцох. Уж 1836. року у Бачинцох було вещей як 100 Руснацох (103), а 1845. року 143.¹¹

Тиж так призначене же Руснаци 1835. року пришли зоз Бачкей, але понеже не достали жем за окремини теметов у Бачинцох, ламали ше чи своїх покойних буду ховац на православним теметове у Бачинцох, цо шидянски грекокатолїцки (униятски) священїк жадал заобисц, чи их буду ховац на руским теметове у Шидзе, односно на католїцким у суседним валалє Куковцох (Кукуєвцох).¹²

Мапа АП Войводини

⁹Жарко Лесак, Бачинци, Шидина 7, Шид, 2005, 100-102;

¹⁰Stjepan Pavičić, Slavonija u svojem naselnom obliku od trinaestog stoljeća do danas, Prvi znanstveni sabor Slavonije i Baranje, Osijek, 1970, 195-209;

¹¹О. Георгий Бесермині, Насельованє Руснацох до Шиду, Руски календар 1938, РНПД, Руски Керестур, 1937, 32-42;

¹²Dr Slavko Gavrilović, Rusini u Bačkoj i Sremu od sredine XVIII do sredine XIX veka, Iseljavanje iz matičnih naselja i stvaranje rusinskih oaza po Bačkoj i Sremu, Godišnjak Društva istoričara Vojvodine, Novi Sad, 1977, 192;

Спрам тиж значного жридли податкох, а то Матична кніжка винчаних, хтора у Бачинцох основана 1851. року (*Matricula copulatoru curatellar graeco – catholicae Bacsinensis, instituto anno domini, 1851*), дознаваме же даєдни малженски пари Руснацох хтори ше у Бачинцох винчали медзи 1858–1868. роком народзени у местох Луково, Знаково, Черново у Шаришской жупанії (Словацка).¹³

То значи же перше приселени Руснаци у Бачинцох були зоз Коцура и Керестура, але медзи нїма було и тих цо народзени у Старим краю або ткв. Горнім краю (на Горніци), як вони волали простори у Горней Угорскей, зоз хторих ше и вони, як и їх предки досельовали коло половки XVIII и под час XIX вику.

Руски фамелії у Бачинцох (општина Шид) з векшей часци керестурского и коцурского походзєня: наприклад фамелії: Колесар, Тимко, Скубан походза з Коцура, Папуга, Колошнїї,

Мапа Републики Сербії

Територия Општини Шид

Венчельовски, Планчак, Рац, Надь, Киш (Медеша) з Руского Керестура, а Страценски, Цупер, Вольчко фамелийно блїжей вязани за Беркасов, Бикич и Шид. Руски обисца (хижи) єст по цалим валале, але су найгустейше населєни на Руским гужлє, або на такволаней Калдерми (терашня Войводянска улїца), а тиж и у Калачанским шоре (улїца Бранка Радичевича). Иншак, у Бачинцох єст и Руска (Русинска) улїца, хтора ше находзи на лївим боку Войводянскей гу виходу з валалу у

¹³Др Душан Дрляча, Матични кніжки и школски літописи як жридли за преучованє прешлосци Руснацох у Срїме, Шветлосц 3, Руске слово, Нови Сад, 1972, 247-248, Dr Dušan Drljača, Etnološka građa iz Bačinske, Nova dumka 3, Vukovar, 1973, 65-68 и Др Душан Дрляча, Етнологийни материяли зоз Бачинцох, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2006, 38-49;

Рок	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.
Числови стан:	1455	1283	1326	1597	1763	1720	1839

Рок	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.
Числови стан:	1785	1815	1694	1538	1324	1300

Препатрунок числа житељох у Бачинцох од 1869–1991. рок

напряме Куковцох. Маю и Руски теметов, хтори ше находзи коло сербског православного на драги спрам Фрушкой гори, на хторим недавно вибудована и заеднічка каплічка за умартих

Попри тим, у Бачинцох єст и руски фамелиї зоз презвисками: Абодї, Бучко, Варга, Гарновски, Горняк (Еделински), Задрипко, Загорянски, Емейди, Югас, Канюх, Катрина, Кечкеш, Майхер, Микловш, Пап, Провчи, Петровиц, Роман, Сивч, Хромиш, Джуња, Джуджар, Шандор, а було и Бревакових, Лазорових, Фаркашових, итд. Найчисленши фамелиї (спрам податкох зоз 1967. року) були: Папуга (10 хижи), Канюх (9), Задрипко (6), Провчи (5), Скубан (4), Рац, Колошняї и Киш (3), Кечкеш (2) итд. Иншак, у Бачинцох, спрам попису зоз 1991. року, було 1.300 житељох, од того коло 900 (886) Сербох або 2/3, Руснацох 1/3, потим менше число Словацох (Балаж), Українцох (Гимбаровски, Кривошия, Сапун, Яблански), як и други националносци. Зоз препатрунку числа житељох Бачинцох од 1869. по 1991. рок (за 122 роки), мож замерковац же Бачинци найвещей житељох мали 1931. року (1.839), потим ше число зменшовало, же би 90-их рокох прешлого и на початку того вику було зменшане за коло 1/3.¹⁴

ДРУЖТВЕНИ И КУЛТУРНИ ЖИВОТ РУСНАЦОХ ПРЕД ПРИСЕЛЄНОМ ДО БАЧИНЦОХ

Зоз поцискованьом турскей сили з южних часцох, Панонска обласц у саставе Угорскей (або тkv. Долня жем) постала у XVIII вику вельке миграційне подручє. Дvorsка комора зоз Бечу тоти краї Бачкей, Сриму и Банату насельовала з немецким, мадярским, словацким, руским житељством и населєнцями других националносцох.

¹⁴Ирина Папуга, Основна школа Бачинци, Дружтво за руски язык, литературу и культуру Нови Сад, 2008, 21-34.

Руснаци, хтори ше коло половки XVIII вику насельовали до Бачкей, уж и пред тим були у составе Угорскей як жительство ей сиверовосточних жупанийох у Прикарпат'ю. До тих крайох ше спуштели насампредз пре економски причини, гледаючи лепшу жем и легчейши условия за живот. Так ше у чаше од 1745. по 1751. рок зоз ширшого подруча нешкайшей тромеджи Словацкей, України и Мадярскей Руснаци приселели перше до Кули и Керестура, хтори теди бул под управу Бачкей коморскей администрации у Зомборе, а лем кус познейше, 1763. року, населюю ше и до Коцура.

По занимаю з найвекшей часци польоділци, а у меншей мири статкаре, Руснаци перших роках як ше приселели були ошлебодзени од одвитующих порцийох од тедишніх власцох, але ше зоз звекшованьом числа житељох траци економска равновага, односно звекшуе ше потреба за обрябцяу жем. Преорйоване заедніцких пасовискох, части виліви и други невикгодности привели до того же ше єдна часц жительство мушело предлужиц драгу селеня, переходзи на початку XIX вику до Сриму и Славонії: перше, 1803. року до Шиду, потим 1828. до Беркасова, 1834. до Бачинцох и Петровцох, 1850. року до Миклошевцох. Пред тим, 1780. року, Руснацох уж було (у векшим чишле) у Новом Садзе, потим 1870-80. року у Шайкашскей: Дюрдьове и Господінцох. До Сримскей Митровици Русини/Руснаци приходза 1851. року просто з Горніци.¹⁵

Руснаци правели церкви и отверали свойо школи такой по приселеню до Бачкей. Так церква у Руским Керестуре основана 1751. року, а школа два роки познейше – 1753. року. У Коцуре и церква и школа почали з роботу 1765. року. Настава у школах була на народним – руским язiku, зоз кнїжками хтори сциговали з Прикарпат'я. Перши учителе тих народних церковних школах були источашне церковни особи (священіки або дзияци). Аж коло половки XIX вику приходза зоз Старого краю перши школовани учителе, медзи хторима були Петро Кузмяк¹⁶, Михайло Врабель, Дюра Манойла, Владислав Каменца, Михайло А. Поливка и др.

¹⁵Любомир Медеш, Руснаци у Югославиї, Музейна збирка Руски Керестур 1976, Войводянски музей, Нови Сад, Дружтво за руски язык и литературу, Нови Сад, 1976, 19-29;

¹⁶Dr Branislav Vranešević, Rusini u borbi za nacionalni opstanak, Godišnjak Društva istoričara Vojvodine, Novi Sad, 1977, 217-234;

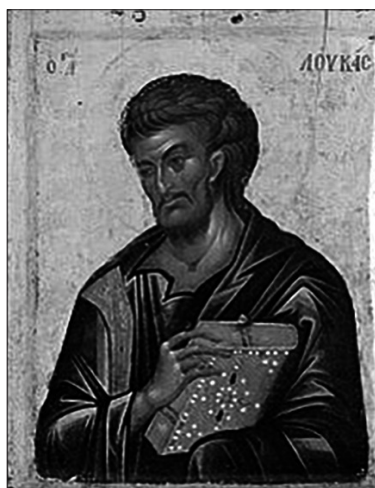
ЦЕРКВА У БАЧИНЦОХ ПОШВЕЦЕНА СВЯТОМУ АПОСТОЛОВИ ЕВАНГЕЛИСТОВИ ЛУКОВИ

Зоз таку традицію пестованя образования своїх дзецох и бачински Руснаци, по приселеню до Сриму, уж коло 1847. року основали грекокатоліцку школу, а 1851. року основали и церковну општину.

Церкву, хтора пошвецена святому апостолови евангелистови Лукови, справели 1860. року, а коло ней и парохиялни дом. Терашня церква вибудована 1905. року.

Церква и парохия у Бачинцох

Св. апостол евангелиста Лука

ЦЕРКВУ У БАЧИНЦОХ ВШЕ НАЩИВЙОВАЛИ НАШО ВЛАДИКОВЕ

Бачинских Руснацох, їх церкву и школу нащивйовали визначни особи руского церковного и дружтвеного живота. Так 1896. року у Бачинцох бул грекокатоліцки крижевски владика Юлиан Дрогобецки, а 1929. року владика др Дионизий Няради, хтори источашне обишол и школски дзеци.

Кед 1951. року означована 100-рочніцу снованя церкви у Бачинцох у нащиви бул владика др Гавриїл Букатко, а кед 1995. року означована 250-рочніца приселеня Руснацох до тих крайох, бачинску церкву (пребуваюци у Шидзе на отвераню Руского дому) обишол и владика кир Славомир Микловш.

Благослов владики др Гавриїла Букатки у церкви у Бачинцох

На уходзе до церкви владику др Гавриїла Букатку привитал дзияк Данил Папуга
(фот. зачувал Нестор Папуга, син дзияка Данила, жил у Београдзе)

Панахида на Руским теметове у Бачинцох

народзенья и 50 роках шмерци о. Михаила Черняка (1889–1962), а истого дня отримал и Панахиду за покойних на Руским теметове у Бачинцох.

*

Треба надпомнуц же у тим длугорочним иснованю Церкви святого апостола и евангелисти Луки (блізко два вика) було вецей оправки и адаптації, а една од ніх ше случела 19.07.2023. року, кед у летней непогоди направена велька чкода. Теди церква прецерпела вельки очкодованя. Очкодовани уходних дзверох, закрице и звалена турня на церкви. 15. марца 2024. року преосвящени владика кир Георгий Джуджар зоз домашнім парохом о. Дарком Рацом пошвецел нови криж и верхню часц турні, хтори потим дзвигнути на турню церкви.

З тей нагоди, з Божу помоцу до кулі по традиції положена шветочна грамота, хтору пред тим преосвящени кир Георгий пречитал вирним. Горню, верхню часц турні и позлацени криж виробело підприємство зоз Вершцу. Вони з помоцу велькей дзвигачки тоти часци и положили и инсталивали на турню. Спомнуте підприємство окончело роботи и на санираню закрица (пременени роги и греди) и на главних уходних дзверох до церкви. Финансоване спомнутих роботох оможливлене зоз средствох АП Войводини, парохиянох з Бачинцох, а помогло и Сримске владичество Сербскей православней церкви (Рутенпрес, 16. 03. 2024. року).

Терашні владика за грекокатолікох кир Георгий Джуджар, од 2003. року, одкеди шедзиско Егзархату, тераз и владичества у Руским Керестуре, односно Новим Садзе, часто обиходзи руских вирнікох у Бачинцох, а найчастейше приходзи 31. октобра кед Кирбай на святого апостола евангелисти Луки. Приходзи и кед ше отримую духовни вежби, або културни програми. Присуствовав 9. септембра 2012. року у Основней школи означованю 80-рочніцїсно вання Рускей „Просвіти“ у Бачинцох (1932–2012) и 123 роках од

Учасніки програми 80-рочніці Рускей „Просвіти“ у Бачинцох 9. 09. 2012. року

Кир Георгий Джуджар на програми 80-рочніці Рускей „Просвіти“ у Бачинцох 9. 09. 2012. року

Духовни вежи наших священїкох зоз владиком Кир Георгийом Джуджаром у Парохиялним доме у Бачинцох (2015)

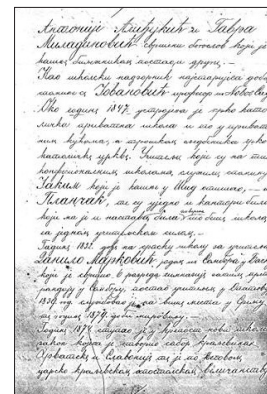
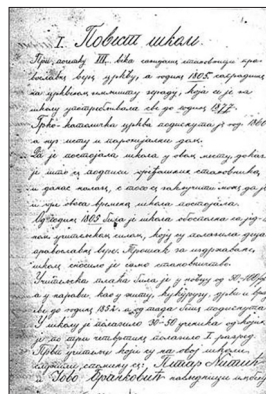
У Бачинцях 15. марта 2024. року

РУСКА ГРЕКОКАТОЛІЦКА ШКОЛА И ОБРАЗОВАНЄ У БАЧИНЦОХ ПО ТЕРАШНІ ЧАСИ

О початках рускей школи и ей конфесийним периодзе дознаваме зоз *Літопису школи*: Школскей памятниці Основней школи у Бачинцях, потім з Историї войволянских Руснацох Дружтва историчарох Войводини и Прилогу за историю Руснацох у Бачинцях др Янка Рамача.

У Літопису школи стої: *Коло 1847. року основана грекокатолицка школа у приватних обисцох о трошку вирних грекокатолицкей церкви. Учителе хтори у тей конфесийней школи служели споминаю ше Яким, хтори познейше пошол до Шиду, и Янко Планчак; вони источаине були дзияци (канторе) у церкви, настава им дата на довириє, то була школа зоз єдним учительским местом.*¹

¹ Школска споменица, Споменица за нижу пучку школу у Бачинцима, Літопис школи 1805–1931, Историјски архив Срема, Сремска Митровица, Фонд: 327

За учителя Якима у Літопису не призначени подполни податки о його мену, односно презвіску, медзитим, то бул учитель Янко Яким (Янко мено, а Яким презвіско), хтори 1836. року пришол зоз Мункачовскей епископії за мадістра до Шидянскей рускей општини. У вязи з його приходом до школи у Шидзе призначене (29.09.1836) же ... пришол добри мадістер и же ... му у його роботи ніхто не шме завадзац.² Спрам тих податкох, учитель Янко Яким перше робел у Шидзе од 1836. року, а потим 1847. у Бачинцох (або источашнє у обидвох местох), з тим же ше после приходу учителя Янка Планчака ознова врацел до Шиду.

Спрам вигледованьох др Янка Рамача, хтори ше у писаню Прилогу за историю Руснацох у Бачинцох³ опера на архиву епархиї у Крижевцох, дзе ше находзело шедзиско Грекокатолицкей епархиї од 1777. по 2003. рок (до того часу шедзиско епархиї було у Калочи, а 2. новембра 2003. року преглашени Апостолски егзархат за гркокатоликох зоз шедзиском у Руским Керестуре) Руснаци по приселеню до Бачинцох (1834) припадали грекокатолицкей парохії у Шидзе, а як ше їх число звекшовало, на вецей заводи (и усно и писано) гледали же би ше им допушело основац самостойну парохию, а тиж и организовац християнску и просвитну науку за дзеци. Наприклад, у маю 1851. року писали крижевському владикови и надпоминали же су у Бачинцох уж 17 роки, але у тим чаше не занедзбовали родительску длужносц о ученю дзедох, та по углядзе на други народи, сами поєднали учителя цо учел дзеци, хтори источашнє бул и дзияк у церкви.

Руска парохия у Бачинцох основана 3. децембра 1851. року. Перши священїк бул Янко Санич (1820–1877), хтори пред тим бул учитель у

² Dr Slavko Gavrilović, Rusini u Bačkoj i Sremu od sredine XVIII do sredine XIX veka, Iz istorije vojvodjanskih Rusina do 1941 . godine, Godišnjak Društva istoričara Vojvodine, Novi Sad, 1977, 202-203, 215;

³ Др Янко Рамач, Прилог гу историї Руснацох у Бачинцох 1834-1890, Studia ruthenica, Дружтво за руски язык и литературу, Нови Сад, 1988-1989, 103-105;

Руским Керестуре. Од того, 1851. року, водза ше и матични кніжки (матрикули). Бачински Руснаци гледали же би ше им додзелела порта за правене и школи и церкви. Священїк Янко Санич, хтори у Бачинцох служел од 1851. по 1861. рок, закладал ше за роботу рускей школи и з тим у вязи контактовав зоз церковнима и просвітнима власцами.

У писаней комуникації зоз церковнима и царско-кральовским власцами ше надпомина же 1852. року у Бачинцох бул др Петар Йованович, директор Школскей дирекції зоз Темишвару, хтори информовани о тим же пануе заинтересованосц за роботу рускей школи, але им надпомнул же кед жадаю основац руску школу, парохия ше муши обрациц на Верховну школску дирекцію у Темишваре. Руснаци обецали з тей нагоди же учительови хтори будзе поставени до рускей школи рочне даю 60 форинти у готовим, 20 пожунски кабли жита и 10 кукурици, 4 вати древа за огриву, 6 фунти швички и квартиру зоз заграду.

Руска парохия у Бачинцох ше и надалей старала о школских дзецех, цо видно и зоз Звиту Миколи Сегедия (1832–1876), администратора грекокатолицкей парохії у Шидзе, хтори послати у марцу 1862. року Духовному столу. Зоз Звиту за 1861/62. школски рок ше дознава же за школу були оспособени 32 дзеци: 19 хлапци и 13 дзивчата од 6 по 12 роки. Учитель (дочасови) бул Михайло Сивч, старши, а понеже ище не бул вибудовани окреми школски будинок, учитель Сивч учел дзеци у своїм обисцу (у задней хижи) за хтору не гледал ніяке надополненє.

У Звиту ше далей наводзи же Михайло Сивч як учитель добри и же дзеци учи на руским мацеринским язичу. Школа не робела внедзель, штварток и на церковни швета, а други дні робела по два годзини пред поладньом и два годзини по поладню. Того розпорядку ше учитель порядне притримовал. Тедишніх роках, односно 1861/62. школского року, у школи хасновани шлідујуци учебніки:

- 1 Букварь для народнихъ училищ съ малимъ катахизмомъ,
- 2 Руска перва язичоучебна читанка и
- 3 Повѣсти библични Писма Святого.

Тоти кніжки священїк Микола Сегеди модлел од Духовного стола и за школярох хтори указали найлепши успех, як и за найхудобнейших зоз першей и другей класи по три, а зоз трецей штири прикладніки. И познейше у Бачинцох хасновани спомнути учебніки.

О. Микола Сегеди писал Духовному столу Звит о школи у Бачинцох и за школски 1866/67. рок и наведол же теди було 37 дзеци за школу (16 хлапцох и 21 дзивче). Дзеци ходзели до школи од ешенї по Петра (церковне швето), а настава и далей тирвала по два годзини пред поладньом и два годзини по поладню. Учитель (дочасови) бул Лука Колесар, по шицким судзаци єден з ученших руских людзох (селянох) у месце. Як плацу

(надополнене) за роботу доставал 60 форинти у пенсжу (рочне), 4 вати древа, 4 фунти швички, 10 пожунски метери олупаней кукурици и 20 пожунски метери жита. У ученю му помагал дзьяк Андри Колошняй, хтори тиж так достал часц надополеня за роботу.

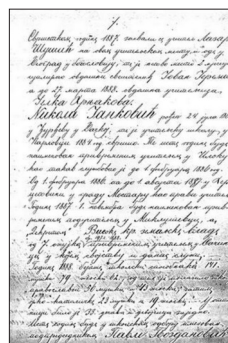
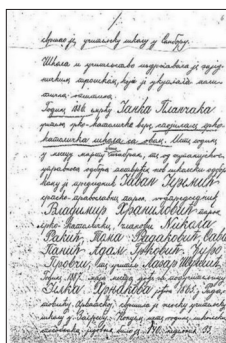
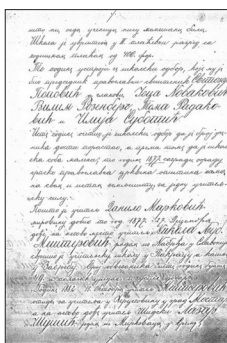
Познейше, у першей половки XX вику, як школски над'зорнік, руску школу нащивйовал крижевски владика др Дионизий Няради, цо мож видзиц и зоз його подпису на боках Літопису школи. Зоз каждым приходом до школи вон приношел кнїжки и молитвенїки и школяром и вироучителюм.

Др Дионизий Няради

Кед слово о рускей грекокатолицкей школи, на єй роботу вшелїяк уплївовали тедишні державни предписаня, насампредз Закон о народносцох (1868), а тиж и компетенції яки мала Грекокатолицка церква, о чим шведоча фонди архиви Крижевскей епархії. Зоз приношеньом нових державних школских предписаньох (1874, 1888) вирски школи трансформовани до тkv. пучких – народних комуналних, а познейше до державних школах, зоз чим дотедишні церковни школи страцели свой длугогочни характер и особеносци. И попри тим, вироука ше и далей виучовала, а як вироучителе у грекокатолицкей школи до хторей ходзели руски дзеци у Бачинцох спомина ше Владимир Хранилович, од 1886. по 1888. рок, Павле Гвозданович, од 1888. по 1890, Михайло Голибич, 1894. и Марко Малич, коло 1911. року.

Перши школски одбор, по шицким судзаци и перши у историй бачинскей школи, меновани 1874. року, а у нїм були парох православней церкви и родичи сербских дзецох (5), а кед у марцу 1886. року меновани

Школска споменица

други, у нїм били и о. Владимир Хранилович, грекокатолицьки парох, подпредседатель и Дюра Провчи, член. Познейше ше состав школьного одбору у одредзених периодах менял (дополньовал), але ше при виборе национални и вирски принцип почитовало. Члени школьного одбору од 1886. по 1909/1910. школски рок були и грекокатолицьки священїки о. Павле Гвозданович и о. Михайло Голубич, а од родичох руских дзецох Янко Скубан, Янко Югик, Дюра Венчельовски и Янко Сивч.

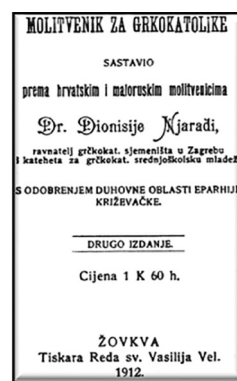
Як важна подїя у Літопису школи призначене и шлїдуюче: Зоз новим школским законом од 14. октобра 1874. року постала тота (думало ше на сербску школу) и грекокатолицька школа Обща пучка народна школа, року 1876, лем же теди школяре ище не були помишани. Медзитим, понеже грекокатолицька школа, як ше наводзи, була витримована зоз скромними

Гроб Янка Скубана (1859–1909)
члена Школского одбору на
Руским теметове у Бачинцох

Молитва

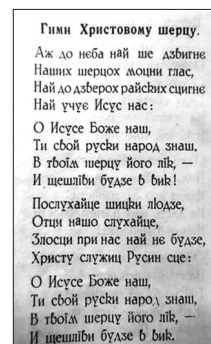
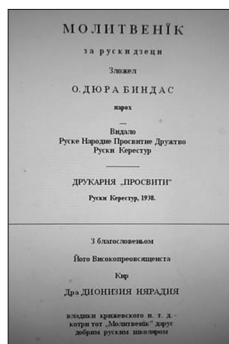
Молитвенїк
др Дионизия Нярадия

средствами русской општини, после 10 рокох, односно после шмерци учителя Янка Планчака 1886. року, обединена є зоз новоосновану народну школу⁴.

О учебнїкох хтори ше хасновали у настави нет окреми податки, лем ше надпомина же ше за школски 1905/1906. рок за народни школи оглашую нови школски кнїжки за IV и V класу, а за руских гркокатолицьких школярох за 1912/1913. школски рок Духовни стол Крижевскей епархиї и далей предложел Молитвенїк др Дионизия Нярадия (Жовква, 1912).

Зоз прешлосци бачинскей школи ше тиж як значни датум спомина и 1. януар 1905. року, кед закончена тедишня нова школа до хторей дзеци ходзели по 1962. рок, а тиж и 1963. рок, кед направена нова терашня школа. Треба начишлїц и руских учительох хтори под час прешлих 190 рокох учели дзеци руски мацерински язык и поучовали их вирскому животу. То були, попри спомутих учительох: Янка Якима, Янка Планчака,

⁴Школска споменица, Споменица за нижу пучку школу у Бачинцима, Літопис школи 805-1931, Историјски архив Срема, Сремска Митровица, Фонд: 327

Хасновало ше и *Молитвенік* за руски дзеці у виданю РНПД хтори зоз благословом др Дионизия Нярадия зложел о. Михайло Биндас 1938. року

Михайла Сивча, Луки Колесара и Андрия Колошная и Йован Салонски, Янко Майхер, Єлка Бесермині, Кирил Бесермині, Мария Шарик, Ксения Бесермині, Мария Копчански Ракич, Микола М. Кочиш, Цецилия Цап Гаргаї, Леона Лабош Урошевич Гайдук, Владимир Колошная, Мирослав Бульчик, Ясна Семан, Славко Надь, Златица Сивч Здравич и Наташа Едлински Миколка, терашня наставніца руского языка, а тиж и священіки виручителє: о. мр Михайло Малацко, о. Михайло Режак и о. мр Дарко Рац, хтори и тих рокох преподава вирунаку у Бачинцох⁵.

Кед у 2017. року означовани 180 роки рускей школи у Бачинцох и споминани ей свовательни 1847. рок, а тиж и тераз кед ше 2024. року означує 190 роки насельованя Руснацох до Бачинцох и кед виходзи кнїжка о Рускей церкви у Бачинцох треба зоз златнима словани (буквами) записац же вона у своїм розвою найдлугши период була повязана зоз церковним животом и же ше у рамикох настави виучовал и руски язык и вирунаука. Но, були часи кед то организацијно було вихабене, але слава Богу – ознова ше шицко зєдинєло, та тераз бачински дзеці можу учиц и вирунауку як наставни предмет и руски язык як виборни предмет з елементами националней култури.

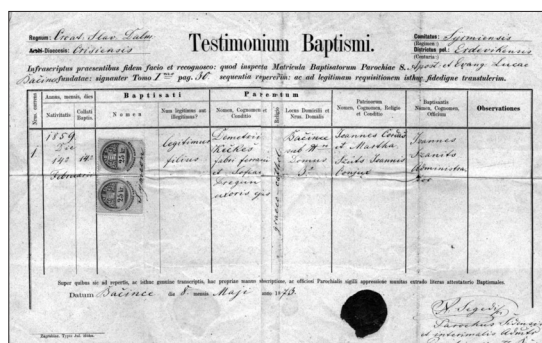
Бачинска школа од 1905-1962. рок и нова, терашня школа збудована 1963. року

⁵Ирина Папуга, Основна школа Бачинци, Дружтво за руски зик, литературу и културу, Нови Сад, 2008, 47-55

О ЦЕРКОВНИМ И ПРОСВИТНИМ ЖИВОЦЕ РУСНАЦОХ У БАЧИНЦОХ

У Бачинцох ест два церковни општини: Сербска православна и Руска грекокатоличка, а и саме место краша два церковени будинки. О вирским и церковним живоце православних Сербох у Бачинцох мож дознац зоз Літопису школи, дзе медзи иншим стої и шлїдуюце: На початку XIX вику збудовали жителе православней вири церкву, а року 1805. збудовали на церковней порти будинок, хтори ше хасновало за школу по 1877¹. Тиж ше зоз Путешествених и литерарних записох може дознац и (додатни) податки о тим же вибудов новей терашней церкви (на месце скорейшей, зваленой 1760. року) тирвала од 1791. по 1805. рок. Церква пошвечена преношеню посмертних остаткох св. отца Николая².

Руска грекокатоличка парохия у Бачинцох основана 1851. року. Терашня парохиялна церква збудована 1905. року и пошвечена є на чєсц Святого апостола евангелисти Луки. Було то у чаше кед парох грекокатоличкей церкви у Бачинцох од 1903. по 1918. рок бул Марко Малич. Зоз його стараньом и закладаньом церква ма и нешка свой красни випатрунок и звонка и зоднука. Длугока є 30, широка 10, а турня єй висока 35 метери. Исти парох, Марко Малич, поставел до церкви иконостас теди вишньовеї фарби, хтори и нешка украшує єй нукашньосц³

Вивод зоз матрикули Дмитрия Кечкеша зоз
подписом о. Николи Сегедия 8. мая 1873. року

При церкви и Парохиялни дом. Парохиялни матрикули ше водзи тиж од 1851. року. Од 1851. по 1888. рок богослужєня у церкви приходзели отримовац священїки зоз Шиду: Янко Санич, Никола Сегеди, Йосиф Валковски, Янко Панїк, Михаил Уйфалуши, Илия Хранилович, Штефан Киш и Владислав Хранилович. Од 1888. року священїки бивали у Парохиялним доме у Бачинцох. Були то: Павло Гвозданович, Михайло Голубич, Марко Малич,

¹Школска памятница, Памятница за нїзшу народну школу у Бачинцох, Літопис школи 1805–1931, Историйни архив Сриму, Сримска Митровица, фонд: 327/1.

²Mr Đorđe Čanadžić, dr Veselin Lazić, „Crkve u Zapadnom Sremu, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole u Bačincima, „Seoske i salašrske crkve u Vojvodini“, KID „Pčesa“, Novi Sad, 1998, 555–557.

³Християнски календар, Руски Керестур, 1975. б. 100–102.

Кирил Дрогобецьки, Янко Шимрак, Янко Провчи, Михайл Гирйовати, Гавриїл Дудаш, Йосиф Меленюк, Михайл Черняк, Кирил Бесерминї, Дюра Фейса, Михайло Й. Гарди и Славомир Галик. После одходу Славомира Галика, богослуженя отримовали священїки Михайло Режак, хтори приходзел зоз Шиду, Йосип Селин (зоз Беркасова), мр Михайло Малацко (зоз Шиду) и Зиновий Вовк (зоз Сримскей Митровици). Тераз, односно од 2011. року, бачински паноец мр Дарко Рац, хтори зоз фамелию бива у Парохиялним доме (прилог: 1 бачински священїки зоз основнима податками и фотографіями портретох). Церква у Бачинцох вше мала своїх дзияцох (прилог: 2)

Церковни одбор постої одкеди церква пошвецена. Председатель по длужносци вше бул паноец, а члени Одбору ше зменьовали кажди штири роки⁴. Так з „Руских новиных“ ч. 11. од 15. марца 1935. року⁵ дознаваме: „На Месопусну недзелю пришагали и нововибрани церковни одборніци – єденац з нїх и по вечурні ше конституовали, тє. вибрали спомедзи себе двох таторох Йоана Киша и Дюру Кечкеша Дупаля, котри прияли од старих (одборнікох) церковну касу. Дай им, Господи, же би добре управяли и шицко у найлєпшим шоре отримовали. На многая!”, пожадал автор напису у спомнутих новиных.

Бачински парох у тот час бул о. Михайло Гирйоватий (1883–1962). О штернацрочней роботи паноца Гирйоватого у Бачинцох остал у „Руских новиных“ ч. 42. од 16. октобра 1936. року⁶ запис, хтори вредзи спомнуц. У нїм медзи иншим стої: „По одлуки нашого Преосв. Владики (др Дионизия Нярадия – И. П.) премесцени 1. октобра т. р. наш паноец, преч. Михайло Гирйоватий, декан, за паноца до Миклошевцох. Остатню нам св. Службу Божу отслужел в недзелю, 11. X (1936). На служби ше крашне одпитал од шицких своїх парохияных, найперше од малих школских дзецох, котрих вон вше само добре: любииц Бога, родичох и своїх ближнїх научовал. Потим ше одпитал од шицкей младежи котру исто през вельо роки водзел и поучовал. На концу ше одпитал од шицких їх родичох, з котрима вон през тоти роки ведно жил и робел.“

Далєй пише: „Жаль нам нашого доброго паноца! Вше ше вон старал за свой валал, за своїх Руснацох, лєм да им цо вецей доброго зроби, да их цо лєпше поучи и дзвигне у вири и просвити. Велї заслуги ма за Бачинци же ше трудзел да ше оснує и Р.Н.П. Друштво, да ше отвори Руске оддзелєне и цо ширел медзи людзми велї добри кнїжки и новини. Вельо вон ма ище заслуги котри ми будземе вше паметац и за котри му будземе вше захвални (подзековни).“ О. Михайло Гирйоватий жил робел у Миклошевцох

⁴„Християнски календар“, Руски Керестур, 1975. б. 100–102

⁵„Руски новини“, РНПД ч. 11, 15.03.1935.

⁶„Руски новини“, РНПД ч. 42, 16.10.1936.

по 31. август 1960. року, а потим ше преселел до Сримскей Митровици (гу синови Миронови, священікови) дзе 8. октобра 1962. року умар. Поховани є на Руским теметове (при каплички) у Сримскей Митровици⁷.

Зоз „Руских новинок“ ч. 11. од 18. марца 1938. року⁸ дознаваме же ше дня 6. фебруара (1938) одбули виберанки нового Церковного одбору у Бачинцох. Записнік з виберанкох за Одбор послани преч. Духовному столу на потверджене и одобрене. Преч. Духовни стол потвердзел нови Одбор 2. марца 1938. року, а у його составе були: Дюра Ковач, Дюра Цупер, Исак Кечкеш, Йовген Планчак, Янко Майхер, Штефан Бучко, Янко Рац, Папуга Дюра Дюров, Яким Канюх, Лукач Кечкеш, Янко Ковач и Яким Колесар. Нови Одбор положел пришагу у церкви по Велькей служби Божей, а истого дня, 6. марца 1938. року, отримане и перше зашедане Одбору зоз новим паноцом, Гавриїлом Дудашом (1905–1972), председателем Церковного одбору. На спомнутей сходзці єдногласно вибрани и нови таторе: Дюра Ковач (1878–1968) и Дюра Цупер. Источашне, Одбор принял шицок церковни инвентар и церковну касу у точносци, од- носно у порядку⁹.

Зоз „Руского слова“ од 16. марца 1990. року¹⁰ дознаваме же ше од богослужебних кнїжкох у Бачинскей парохії чува и „Апостол“ зоз 1841. року друковани у Жовкви на України, „Аналигион“ зоз 1901. року, друковани у Бечу, котри церкви у Бачинцох даровал Керестурец Михал Матиски, потим „Евангелия“ зоз 1844. року, друкована у Бечу, „Псалтир“ зоз 1871. року, друковани у Львові, а же єст и надосц стари кнїжки за хтори не мож утврдиц зоз хторого часу походза и одкаль су, бо перши боки очкодовани. Тиж пише же ше у Парохії чува и Правилнік РНПД, кнїжка у котрей евидентоване членство того дружтва, а тиж и Парохиялна памятница котру водзел парох бачински Павле Гвозданович.

Зоз „Исторії Русинок Бачкей Сриму и Славонії 1745–1918“ др Федора Лабоса¹¹ дознаваме же 2. юлия 1919. року у Новим Садзе, основане Руске

⁷Др о. Роман Миз, „Священіки осецкого викарият“ 2, Нови Сад, 1994, 31–32.

⁸„Руски новици“, РНПД ч. 11, 18.03.1938.

⁹Др о. Роман Миз, „Священіки осецкого викарият“ 2, Нови Сад, 1994.66–69.

¹⁰С. (Др Стеван) Константинович, „Кульки и екуменизм“, Руске слово, Нови Сад, 19.03.1990.

¹¹Др Федор Лабос, „История Русинок Бачкей Сриму и Славонії 1745–1918“, Вуковар, 1979, 275–278.

народне просвітне дружтво (РНПД). На сновательней скупщини РНПД предшедал о. Йован Хранилович, хтори предшедал и на Велькей народней скупщини о присоединеню Войводини гу Кральовини Сербії, 25. новембра 1918. року. За председателя РНПД бул избрани: о. Михаил Мудри, парох у Руским Керестуре, подпредседателе були: о. Дюра Биндас, парох у Дюрдьове и Емилиян Губаш, учитель –дзияк у Коцуре, секретаре: Михаил Поливка, директор школи у Керестуре и о. Юрий Павич, капелан у Керестуре, касире: Михал Шимко, газда у Керестуре и Петро Колесар, тарговец – качмар у Коцуре, а до ширшого одбору РНПД избрани 30 представителе зоз штернац руских местох, медзи хторима були и двома представителе о. Цирил Дрогобецки (1866–1946) и Михал Папуга (1882–1938) зоз Бачинцох.

1. Руски Керестур: Янко Малацко, Михал Колошняй, Янко Гафич и Дюра Шимко
2. Коцур: Дюра Шанта, Дюра Шарик и Михал Стрибер
3. Вербас: о. Александер Абодич и Богумил Контра
4. Дюрдьов: Грицо Михняк и Михал Балїнт
5. Нови Сад: о. Йован Хранилович и Дюра Колесар
6. Бачинци: о. Цирил Дрогобецки и Михал Папуга
7. Сримска Митровица: Янко Страценски и Янко Лабош
8. Шид: о. Дюра Бесерминьски и Емил Яким
9. Беркасово: Осиф Губаш и Янко Лусканци
10. Бикич: Янко Страценски
11. Миклошевци: Дюра Орос и Яким Костелник
12. Петровци: о. Спиридон Петранович и Антон Штефанчик
13. Раєво Село: о. Михал Гирйоватий и Штефан Кашовски
14. Пишкуревци: о. Павле Гвозданович и Янко Сивч

Зоз снованьом Руского народного просвітнього дружтва у теди новоствореной Кральовини Сербох, Горватах и Словенацох, 1918. року, познейше Кральовини Югославиї, почали нови часи культурно-просвітнього живота и роботи нашого народу. О одношеню и вѣзох медзи Главним одбором РНПД и членми з Бачинцох ше спрам Именика (евиденциї) членох РНПД, хтори обявени у „Руских календарох“ од 1922. по 1941. рок може видзиц же Бачинчане 1922–1934 року мали 13 членох, 1935. 16, 1937. 14, а 1938. року 13 членох¹².

¹²„Руски календари“, РНПД, 1922–1941

Число членов Русского народного просветного друства (РНПД) зоз Бачинцох (1922 –1938)

Рок	Почесни члени	Утемелїтельни члени I класи	Утемелїтельни члени II класи	Рочни члени	Ведно
1922–1934	2	8	3		13
1935	2	8	3	3	16
1937	2	8	3	1	14
1938	1	7	3	1	13

Список членов Русского народного просветного друства и других даровательцох зоз Бачинцох (1922–1938)

Надпомнуце: попри мена и презвиска членов РНПД назначене хто кельо уплацел членарину, односно даровал. Перших рокох по снованю РНПД плацело ше у корунох, а познейше у динарох.

Почесни члени:

Папуга Михал, младши, 2.000

Лендер Симеон, касир, 1.000

Утемелїтельни члени I класи:

о. Провчи Янко, грекокатолический священник, 200

Папуга Михал, старши, 200

Папуга Юла, 200

Папуга Андри, 200

Папуга Штефан, 200

Папуга Янко, 200

Папуга Дюра, 200

Папуга Дюра Дюров, 200

Утемелїтельни члени II класи:

Лендер Мелана, 100

Папуга Шайтош Мария, 100

Колесар Яким, дзьяк, 100

Планчак Йовген, млечар, 100

Рочни члени:

Венчельовски Янко, 10

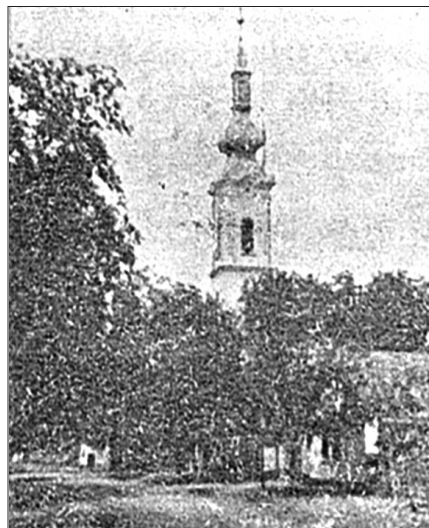
Папуга Михал Стрибер, 10

Гирйовати Игор, 10

Гирйовати Ксения, 10

Гирйовати Мирон, 10

РНПД, 10/1937 и 30/1938/

Руска грекокатолическая церковь
у Бачинцох 1941. року

Други дарователє цо даровали на РНПД:

о. Гирйовати Михал, декан, 1.000
 Гирйовати Ксения, шк. III класи, 20
 Папуга Йовген, шк. III класи, 6
 Планчак Йовген, 100

Даровали на Руски просвитни дом:

п. Гирйовати Ирина, народз. Олеар, 600
 Папуга Михал Михалов, 50

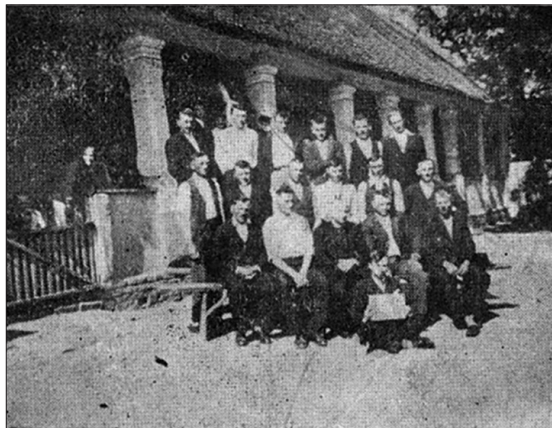
Назберане за РНПД:

На Кирбай св. Луки: 1924. року, 142, 1925. року 100, 1928. року 206
 и 1930. року 100 динари

На Св. Петра и Павла: 1925. року 34 динари

Бачинчанє од 1932–1941. рок мали и Месни одбор „Просвити“ о чим писали и „Руски новини“, ч. 11 од 13. марца 1935. року¹³. Председатель Месного одбору бул Йовген Планчак. „Просвита“ мала богату театралну діялносц, старала ше о рускей школи, зберала за фонд „Рускей историй“, а мала и окремини будинок. Тота хижа и тераз стої, лєм ей намена роками була друга. Од 60-их рокох там бул квартал учителя школи. После вецей як 50 рокох, 2010–2011. року реновирала ю Месна засѣдница и валалчанє, насампредз Руснаци. У ней ше тераз находзи Етно-хижа¹⁴.

Будинок „Просвити“ под реституцию, та ше обчекує же будзе врацени церкви и же и надалей будзе хасновац жителюм за их церковни и културни цилю и потреби як цо то було и кед ю нашо дїдове и прадїдове купели и децениями чували (прилог: 3 Ришенє Комисии за национализацию при Народним одборе Општини Шид, число 180/1959, од 31. августа 1959. року).

Схадзка членох Читални у дворе Рускей Просвити кед о. Гавриїл Дудаш бул бачински паноец (1938)

¹³„Руски новини“, РНПД, ч. 11.13. 03.1935

¹⁴Ирина Папуга, Руска „Просвита“ у Бачинцох, Дружтво за руски язык, литературу и културу, Нови Сад, 2013, 1–180

СТАТИСТИЧНИ ПОДАТКИ О РУСНАЦОХ У БАЧИНЦОХ (1914–1926)*

„Руски новини“ обвисцовали читачох и о статистичних податкох Бачинской русской парохії. Так у ч. 11. од 15. марца 1935. року¹⁵ пише же 1934. року кресцени 28 дзеци, умарли 8 особи, а винчали ше 3 малженски пари, а у ч. 6. од 21. януара 1938. року пише же ше народзели и кресцели 22 дзеци, умарли 13 особи, а винчали ше 15 пари. Дзешец роки пред тим, у Руским календаре за 1928. рок, бок 117-120, дата статистика народзених и умартих по наших местох за период од 1914. року по 1926. рок. За Руснацох у Бачинцох ше констатує же их 1926. року було 818.

Податки о народзених и умартих (и приросту) випатрали так:

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Народзени	43	23	14	18	23	42	44	40	35	40	35	36	35
Умарли	16	36	25	14	32	26	26	25	23	16	21	21	18
Прирост	27	13*	11*	4	9*	16	18	15	12	24	14	21	17

Зоз податкох мож видзиц же од 13 рокох у дзешец рокох було вецей народзених, дараз аж и дупло як умартих, лем 1915, 1916 и 1918. року – односно под час Першей шветовой войны вецей умерали як цо ше народзели. Тиж так мож замерковац же народзених, то значи школярох за I класу було вецей як 30, цо 30-их рокох, кед було актуалне питанє отвераня руских оддзелєньох, давало можлівосц того и реализовац.

Руска „Просвита“ – Етно-хижа у Бачинцох

¹⁵Руски новини“, РНПД, ч. 11, 15. 03. 1935.

ПРИЛОГИ

Священіки у Бачинцях
од снованя церкви 1851. року по тепер

Діячі у Бачинцях

Куди и як од церкви у Бачинцях вжата
Руска „Просвіта“ и Діяковня

СВЯЩЕНІКИ У БАЧИНЦОХ ОД СНОВАННЯ ЦЕРКВИ 1851. РОКУ ПО ТЕРАЗ*

Мено и презвиско священіка у Бачинцох и року служби, або обслугованя:

1. о. Янко Йоан Санич (1820–1877)(1851–1861)
2. о. Микола Сегеди (1832–1876)(1862–1862)
3. о. Йосиф Валковски (1827–1883)(1862–1867 и 1873)
4. о. Янко Панік (?–1873)(1868–1872)
5. о. Михайло Уйфалуши (1846–1902)(1874–1877)
6. о. кир Илия Хранилович (1850–1889)(потримовал и обслуговал)
7. о. Штефан Киш (1849–1899)(обслуговал зоз Шиду)
8. о. Владислав Хранилович (1862–1923)(1885–1888)
9. о. Павле Гвозданович (1859–1945)(1888–1890)
10. о. Михайло Миле Голубич (1857–1938)(1890–1902)
11. о. Марко Малич (1878–1918)(1903–1918)
12. о. Кирил Дрогобецки (1866–1946)(1918–1920)
13. о. кир Янко Шимрак (1883–1946)(1920–1921)
14. о. Янко Провчи (1894–1956)(1921–1923)
15. о. Михайло Гирйоватий (1883–1962)(1923–1936)
16. о. Гавриїл Дудаш (1905–1972)(1936–1945)
17. о. Йосиф Меленюк (1911–1969)(1946–1952)
18. о. Михайло Черняк (1889–1961)(1952–1958)
19. о. Кирил Бесермині (1915–2005) (1958–1967
обслуговал зоз Шиду по 1970)
20. о. Дюра Фейса (1934–1999)(1970–1984)
21. о. Михайло Йосафат Гарди (1948)(1984–1991)
22. о. Славомир Галик (1978)(2002–2008)
23. о. Михайло Режак (1957)(обслуговал зоз Шиду)
24. о. Йозеф Селин (1939)(обслуговал зоз Беркасова)
25. о. мр Михайло Малацко (1955–2021)(обслуговал зоз Шиду)
26. о. Зиновий Вовк (1974–2014)(обслуговал зоз Ср. Митровици)
27. о. мр Дарко Рац (1981)(служи у Бачинцох од 2011. року и тераз)

* За священікох од 1–4 не пренайдзени фотографії, а од 5–27 зарамени и нашей церкви на Кирбай св. Луки 31.10.2019. року подаровала Иринка Папугова, автор кнїжки, по походзеню зоз Бачинцох

БІОГРАФІЇ СВЯЩЕНІКОХ У БАЧИНЦОХ ОД СНОВАННЯ ЦЕРКВИ 1851. РОКУ ПО ТЕРАЗ

1. **о. Янко Йоан Санич** (1820–1877) бул перши священік у Бачинцох. Гоч бул пошвещени за священіка, перше, од 1846. по 1951. рок, робел як учитель у Керестуре, а потим од 1851. року бул администратор у Бачинцох и ту остал по конец 1861. року. Почал водзиц матрикули, а закладад ше за роботу рускей школи и з тим у вязи контактовал зоз церковними и просвітними власцами. Зоз Бачинцох ше врацел до Керестура дзе бул капелан, а потим и парох.

2. **о. Микола Сегеди** (1832?–1876) бул администратор Грекокатолицкей парохії у Шидзе од 1860. по 1876. рок. Бачинских парохиянох потримовал у їх церковней и школскей роботи, а окреме водзел старосц о учебнікох за школски дзеци и о надополненю учительох за їх роботу у конфесийней школи.

3. **о. Йосиф Валковски** (1827–1883) бул администратор у Бачинцох од 1862. по 1867. рок, потим службовал у Миклошевцох и Новим Садзе, же би ознова 1. юния 1873. року бу премесцени, односно поставени за священіка до Бачинцох и ту остал до 11. децембра 1873. року.

4. **о. Янко Панік** (?–1873), пред тим як пришол до Бачинцох за пароха, бул капелан у Новим Садзе и Миклошевцох. У Бачинцох бул од 1868. по 1872. рок, а вец ше ознова врацел до Миклошевцох, дзе ше и упокоел 1873. року.

5. **о. Михайло Уйфалуши** (1846–1902) першу Службу Божу одлужел 17. януара 1874. року у Шидзе, а потим уж 7. априла 1874. року бул меновани за управителя парихії у Бачинцох, дзе остал до 28. октобра 1877. року. Потим одходзи до Керестура и Коцура, дзе ше и упокоел 1902. року.

о. Михайло
Уйфалуши

6. **кир Илия Хранилович** (1850–1889) после пошвещаня даскело роки водзел парохию у Шидзе, та по шицким судзаци потримовал и церковни живот у Бачинцох. Потим бул секретар владыки Дюри Смичикласа, хтори го пошвещел 1874. року, а 1883. року бул меновани за крижевского владыку.

кир Илия
Хранилович

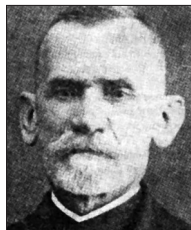
7. **о. Штефана Киша** (1849–1899) тиж пошвещел владыка Дюра Смичиклас 1874. року, а потим бул священік у Коцуре и Жумберку. До Шиду приходзи 1879. року, дзе службовал дваец роки (по 1899. рок), а потримовал и церковни живот Руснацох у Бачинцох (трагично настрадад кед ше коч на хтори ше врацал зоз Илоку до Шиду преврацел).

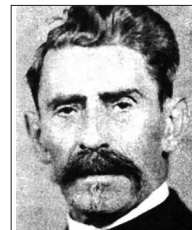
о. Штефан
Киш

о. Владислав
Хранилович

о. Павле
Гвоздановича

о. Михайло
Миле Голубич

8. о. Владислав Хранилович (1862–1923) був молодшим братом новосадського пароха о. Йована Храниловича (1855–1924). За священника його посвящав єпископ Ілля Хранилович у Крижевцях 17. листопада 1885. року. Таким чином, 21. листопада 1885. року був поставлений за управителя парохії у Бачинцях. У Бачинцях залишався три роки, а саме до 21. березня 1888. року. У Літописі школи у Бачинцях стоїть же як парох греко-католицької церкви 1886. року року був і підпредседателем Школьного комітету. По відході з Бачинцях служив у Жумберку, а 1902. року є премієсценений до Сримської Митрополії, де збудував церкву і Парохіальний дім.

9. о. Павла Гвоздановича (1859–1945), теж посвящав єпископ Ілля Хранилович (12. грудня 1884. року) і після Загребу і Радатовича 28. лютого 1888. року був менований за управителя парохії у Бачинцях, де залишався до 15. квітня 1890. року. І мена о. Павла Гвоздановича, як пароха греко-католицької церкви, записана у Літописі школи у Бачинцях кед був 1888. і 1900. року до Школьного комітету менований за підпредседателя.

10. о. Михайло Миле Голубич (1857–1938) був посвящений 4. лютого 1885. року у Крижевцях (теж його посвящав єпископ Ілля Хранилович), а потім служив у Бальках у Далмації, одкаль є премієсценений до Бачинцях у ту службу 12 років (від 5. травня 1890. року до Велької ночі 1902. року). Хоч у той час у Бачинцях не було ні церковного будинку, ні парохіального дому, лем єдна селянська хата у хторей священник і бивав і служив, він організаційно зміцнив бачинську парохію, що було добрим фундаментом його наслідником. Мена Михайла Голубича, як пароха греко-католицької церкви, теж стоїть у Літописі школи у Бачинцях же 1894. року був член Школьного комітету.

11. о. Марко Малич (1878–1918) по походженню з Жумберку, за священника посвящав єпископ Юлій Дрогобецький 28. грудня 1902. року у Крижевцях. Перше місце службовання йому було Коцур. Потім, від 11. квітня 1903. року та до своєї смерці, 15 років був управителем парохії у Бачинцях. З його намаганнями і одна зібраних фінансів

о. Марко
Малич

о. Кирил
Дрогобецьки

кир Янко
Шимрак

о. Янко
Провчи

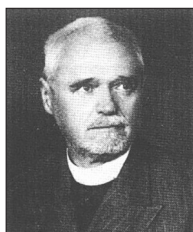
у Бачинцох 1905. року направена терашня церква и парохиялни дом. Кед ше похорел и достал запалене плюцох, парохияне го однесли до Сримскей Митровици до шпиталу, але сцигли лем по нашу парохию у Митровици и вон ту у обисцу нашого священїка умар. Було то 6. новембра 1918. року, мал 40 роки. Поховани є на Руским теметове у Сримскей Митровици

12. о. Кирил Дрогобецьки (1866–1946) превжал бачинску парохию такой по шмерци пароха Марка Малича у новембре 1918. року и ту остал два роки, до децембра 1920. року. Потим ше врацел до Сошицох дзе и пред тим бул управитель парохії. У бачинскей церковней и культурней прешлости останє запаметани по тим же, ведно зоз Михалом Папугом, бул учашнік сновательней схадзки Руского народного просвитного дружтва (РНПД) 2. юлия 1918. року у Новим Садзе.

13. кир Янко Шимрак (1883–1946) бул дзешати крижевски владика, а тиж и новинар и публициста. Нет податки же бул бачински парох, лем ше и його мено спомина кед ше начишлоє паноцох у Бачинцох. То могло буц по одходзе паноца Кирила Дрогобецького концом 1920. року та по приход о. Янка Провчия на початку 1921. року, кед обслуховав и Бачинску церкву.

14. о. Янко Провчи (1894–1956) по походзеню з Руского Керестура; за паноца є пошвечени 1. априла 1921. року и спочатку бул на служби у Бачинцох, потим 1923. року одходзи до Сошицох у Жумберку, вец на два заводи бул парох у Райовим Селе, а остатня його парохия були Господїнци, дзе службовал од початку 1954. року. Умар 31. марца 1956. року у шпиталу у Новим Садзе, а поховани бул 1. априла 1956. року на Руским теметове у Новим Садзе.

15. о. Михайло Гирйоватий (1883–1962) по походзеню з Миклошевцих, за паноца го пошвещел крижевски владика Юлий Дрогобецьки 1908. року. До Бачинцох пришол 1923. року и ту службовал до 1. октобра 1936. року. Владика го 1927. року меновал за сримского декана. Паноец Гирйоватий у церковним и культурно–образовним живоце Бачинцох зохабел тирваце

о. Михайло
Гирйоватий

о. Гавриїл
Дудаш

о. Йосиф
Меленюк

о. Михайло
Черняк

паметанє на свою пожертвовну и благодарну роботу: 1932. року у Бачинцох потримал снованє Одбору рускей „Просвити“, а 4. фебруара 1936. року зоз списком школярох хтори народзени 1929. року и вимогу же и бачинским дзецом потребне оддзелене по руски, Министерство просвити з Београду дошлебодзело же би ше оддзелене основало, а за учителя (17.09.1937) бул поставени Кирил Бесерминї зоз Шиду.

16. **о. Гавриїл Дудаш** (1905–1972) тиж по походзеню з Руского Керестура. За священїка го 15. юния 1930. року у Крижевцох пошвещел владика Дионизий Няради. После Керестура, Коцура и Жумберку 1936. року приходзи до Бачинцох, дзе службовал 9 роки. У Бачинцох з його стараньом купена хижа за дзияка и на парохиялним дворе направени газдовски здания. Ту прежил и чежкосци войни (1941–1945). По войни зоз фамелию пошол до Руского Керестура, дзе 9 роки не мал нїяку церковну службу. Потим од 1955. року бул парох у Пишкуревцох, 1958. у Винковцях, а обиходзел и руски валали Андриєвци, Андрияшевци итд. Умар 1972. року у Винковцох, а поховани є у Новим Садзе.

17. **о. Йосиф Меленюк** (1911–1969) ше народзел 21. мая 1911. року у Шумечу филиялним валалє Канижскей парохії. За священїка бул пошвещени 1935. року у Львовє. Пред приходом до Бачинцох робел у Жумберку, Господїнцох и Крижевцох. За управителя парохії у Бачинцох бул меновани 25. мая 1946. року и ту службовал 6 роки: до 1. марца 1952. року. У Бачинцох ше у повойнових часох намагал обновиц церкву. З Бачинцох одходзи до Сибиню, а потим до Липовянох. Страдал (на моторки) 1969. року, а поховани є у Славонским Бродзе.

18. **о. Михайло Черняк** (1889–1961) ше народзел 20. 11. 1889. року у Каминки Новей, у Галичини. За священїка го у Крижевцох 10. августа 1919. року пошвещел владика Дионизий Няради. Пред приходом до Бачинцох служел у Козарцох, Руским Керестуре и Сибиню. До Бачинцох пришол 1952. року и ту остал по одход до пензії 30. септембра 1958. року. Потим жил у Мостаре, дзе и умар 12. августа 1961. року. Поховани є по власним жаданю, а тиж и дзеки бачинских парохиянох, 14. августа 1961. року

на Руским теметове у Бачинцох. Вон и єдини паноцец хтори спочива на теметове у Бачинцох. Мал седmero дзеци: пейцох синых и два дзивки. О. Михайло Черняк активно участвовав и діялносци РНПД, писал за „Руски новини“ и Руски календар.

На руским теметове у Бачинцох поставени памятник на хторим пише:

Ту спочива
о. Михайл Черняк
парох бачински
1889–1962

*Руски народ
щиро любел
ведно зоз нїм
Богу служел.*

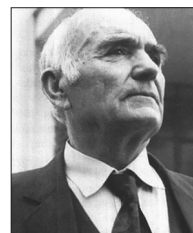
*Руска жем му
була мила
прето сцел
да ту спочива.*

*Повій вітре з України
на мою могилу,
розкажи ми буйнесенький
про мою родину!*

Чернякова фамелия: Славко, Мирослав, Микола и Михайло стоя у горнім шоре;
шедза паніматка Юлия, Олга, Богдан, Любка и паноцец Михайло (1935/1936)

19. о. Кирил Бесермині (1915–2005) ше народзел 15. януара 1915. року у Беркасове, у обисцу священїка Михайла Бесерминя. За священїка го 1. юния 1941. року у Ужгородзе пошвецел владика Александер Стойка. Перше священїцке место му було у Дюрдьове, потим служел у Господінцох и Руским Керестуре, а за управителя парохії у Бачинцох приходзи 1. октобра 1958. року по одходзе паноца Михайла Черняка. Паноцец Кирил Бесермині тиж мал седmero дзеци: пейцох синых и два дзивки. Кед зоз Шиду паноцец Микола Ерделї пошол до Немецкей, вон доходзел и до Шиду и водзел и тоту парохию, а вец 1967. року бул меновани за ей управителя и зоз фамелию ше преселел до Шиду. У Шидзе бул по 1984. рок, кед є премесцени до Винковцох и там службовал по 1988. рок. Як пензионер жил у Сримскей Каменіци. Умар 2005. року, а поховани є у Новим Садзе.

о. Кирил
Бесермині

20. о. Дюра Фейса (1934–1999) народзени 5. априла 1934. року у Господінцох. За священїка го 12. юния 1966. року у Новим Садзе пошвецел архиепископ Гавриїл Букатко. Перше место службованя му було Мрзино Поле у Жумберку. За управителя парохії у Бачинцох приходзи 1970. року дзе вельо того пооправял: обновел иконостас, електрифіковал дзвони, а и купел два нови дзвони. Обновел и парохиялни дом звонка и знука. Року 1984. преходзи за пароха до Шиду, а кед 1991. року парохия у Беркасове и

о. Дюра
Фейса

о. Дюра Фейса на програми
4. стретнуца руских школах у Шидзе
шедзи у штредку медзи др Яковом Ки-
штогасом и Иринку Папуга (1997)

филияла у Бикичу остали без пароха вон и там служел, тиж и у парохийох у Бачинцох, Миклошевцох и Петровцох, часточне и у Вуковаре. Були то часи войни кед вон и паноцец Михайло Режак як священїки остали сами у заходним Сриме и восточней Славонії.

Бул ношитель високого церковного припознання монсиньора. Потримовал културни живот Руснацох. Кед 90-их роках у Шидзе вибудовани Руски дом, організовал, зоз владиком Славомиром Микловшом його пошвецанє, а потримал и отримованє 4. стретнуца руских школах 1997. року у Шидзе, кед шицки учашніки нащивели Владическу резиденцию и отримали програму у Руским доме.

21. о. Михайло Йосафат Гарди (1948) ше народзел 24. новембра 1948. року у Руским Керестуре, а за священїка го 20. октобра 1974. року у Коцуре рукоположел архиепископ Гавриїл Букатко. Пред приходом до Бачинцох 1984. року, паноец Гарди служел у Винковцох и Вуковаре. Кед пришол до Бачинцох, намагал ше розвивац пасторалну діялносц, а обновел церкву звонка и дал омальовац знука. Пре войново часи и неприємни случованя, кед му аж и живот бул загрожени, вон у септембре 1991. року зоз свою фамелию мушел напущиц Бачинци. Року 1992. меновани є за управителя парохії у Метлики, у Словенії, дзе є и teraz парох. Паноец Михайло Йосафат Гарди обдаровани з уметніцкими талантами, пише поезию, komponує и малює.

о. Михайло
Йосафат Гарди

*Тисяч слунка заблісли
Тисяч слунка оквицели
душу нам християнску
зограли нам очи
трепещаци стени розлєзли ше
по широкосци шерца нашого,
а дзвони по небе глаша.*

Михайло Йосафат Гарди /вириков

22. о. Славомир Галик (1978) ше народзел 8. мая 1978. року у Кошицох, у Словацкей, а теологию студирал у Прешове. За священїка го 7. априла 2002. року пошвещел владика кир Славомир Микловш у Сечовцох, у Словацкей. Такой бул поставени на парохию у Бачинцох, дзе службовал до 2008. року. Потим ше врацел до Словацкей, дзе и teraz службує як священїк.

о. Славомир
Галик

23. о. Михайло Режак (1957) ше народзел 12. марца 1957. року Руским Керестуре; перше закончел штредню графичну школу у Кули, а потим студирал богословию у Загребе. За священїка го 30. августа 1992. року у Руским Керестуре пошвещел владика кир Славомир Микловш. Бул капелан у Руским Керестуре, потим парох у Беркасове, а од 2003. по 2008. рок управитель парохії у Сримскей Митровици. Од 2008. року є парох у Шидзе и сримски декан. Роками обслуговувал бачинску церкву кед ту не було стаємного священїка и преподавал виронауку руским дзецом у школи.

о. Михайло
Режак

24. **о. Йозеф Селин** (1939) по походжене зоз Медзилаборцох у Словацкей. Перше закончел технічни факултет у Кошицох, а потим студирал теологию. За священіка го 19. августа 2000. року у Дюрдьове пошвецел владика кир Славомир Микловш. Потим по 2004. рок бул парох у Господінцох, вец єден час служел у Словацкей, а 2006. року бул поставени за управителя парохії у Беркасове, кед ше 2010. року ознова врацел до Словацкей. Док бул парох у Беркасове, а кед ту у Бачинцох не було стаємного священіка, обслуговувал и тоту нашу церкву.

о. Йозеф Селин

25. **о. мр Михайло Малацко** (1955–2021) ше народзел 28. фебруара 1955. року у Руским Керестуре. За священіка го 18. септембра 1994. року пошвецел владика кир Славомир Микловш у Руским Керестуре, дзе такой потим бул и капелан. За пароха у Шидзе є меновани 1. октобра 1999. рок, а 2003. року и за сримского декана. Теди у Бачинцох не було стаємного священіка, та паноец Малацко обслуговувал и бачинску церкву и преподавал вионауку руским дзецом у школи. Умар 16.09.2021. року у Руским Керестуре.

о. мр Михайло Малацко

26. **о. Зиновий Вовк** (1974–2014) ше народзел 29. септембра 1974. року у Брежицох, у Словениї, дзе му оцц Ярослав Вовк бул священік. За священіка го 20. октобра 2006. року у Новим Вербаше пошвецел владика кир Славомир Микловш. Його душпастирска робота була перше у Руским Керестуре, а потим є 2008. року премесцени до Сримскей Митровици. Там бул штири роки, а потим 2012. року превжал нововербаску парохію у котрей служел до конца свойого живота. Умар 14. септембра 2014. року у Вербаше, дзе є и поховани. Паноец Зиновий Вовк обслуговувал и бачинску церкву кед там не було стаємного священіка. Потримовал културни програми, а окреме виучоване руского мацеринского языка зоз школскими дзецами.

о. Зиновий Вовк

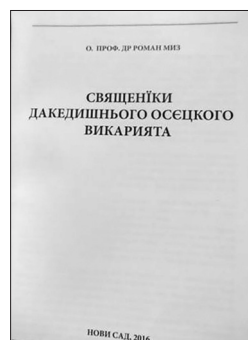
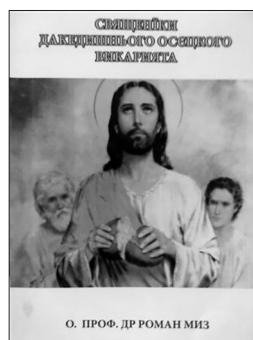
о. Зиновий Вовк зоз школярами и писателями (2008)

27. **о. мр Дарко Рац** (1981) од 19. августа 2011. року парох у Бачинцох и зоз фамелию бива у Парохиялним доме. Народзел ше 4. юния 1981. року у Вербаше. Оцец Юлиан му тиж священїк, тих рокох у Новим Садзе. За паноца го 24. юлия 2008. року пошвецел владика кир Георгий Джуджар у Руским Керестуре дзе перше бул и капелан, а од 2011. року службує у Бачинцох.

о. мр Дарко Рац

Паноец Дарко Рац ше у Бачинцох намага совисно окончовац свою душпастирську роботу, а тиж и пошориц церкву и звонка и знука. Удало ше му, ведно зоз бачинским парохиянами, на месце скорейшого газдовского здания (шопи на дворе) направиц Парохиялни дом у хторим ше, попри церковних стретнуцох и духовних вежбох священїкох, отримую и годзини вироуаки зоз школским дзецми, а тиж и културни програми: преподаваня, промоції кнїжкох итд.

Литература:

о. проф. др Роман Миз, *Священіки дакедишнього осецкого викаријату*, Нови Сад, 2016.

Часц фотографийох: архива Дружтва за руски язык, литературу и културу, Нови Сад

ДЗИЯЦИ У БАЧИНЦОХ

Петро Папуга (1879–1932)
Яким Колесар (1908–1987)
Данил Папуга (1919–1987)
Янко Рац (1922–1995)
Йовген Папуга (1934–1994)
Михайло Киш (1938–2010)
Златко Шандор (1973–2013)

Дзвонаре: Дионизий Джуджар,
Дюра Гарди и Петро Микловш

Яким Колесар
(1908–1987)

Данил Папуга
(1919–1987)

Янко Рац (1922–
1995)

Йовген Папуга
(1934–1994)

Михайло Киш
(1938–2010)

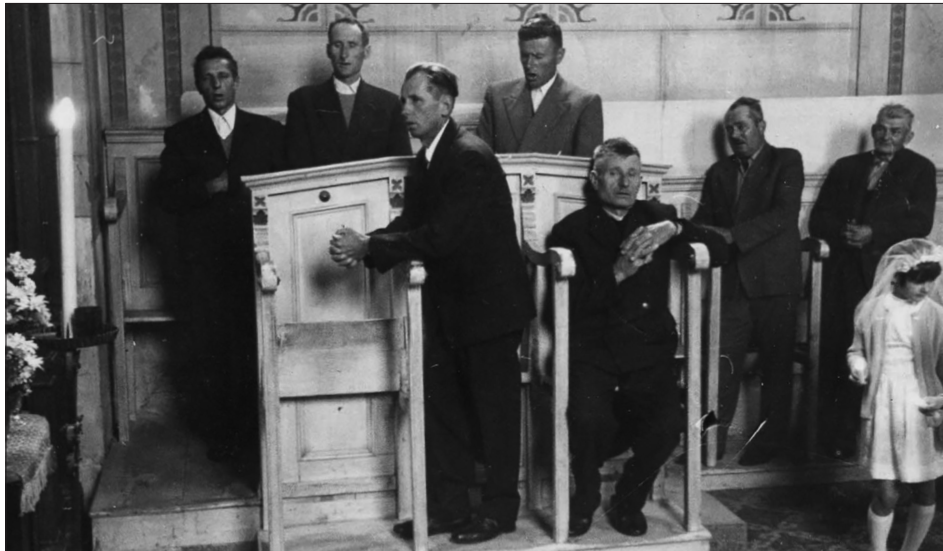
Златко Шандор
(1973–2013)

Бачински дзияци:
Михайло Киш, Данил Папуга
и Йовген Папуга
(70–80 рокох)

Припознанє дзиякови
Данилови Папуга за
19-рочне членство и
роботу у Церковним
одборе зоз подписом
о. Михайла Й. Гардия 1985.
року (зачувал
син Нестор Папуга)

Дзiяцi у кpилосу: Мiхайло Киш, Данил Папуга и Йовген Папуга У столкох шедза: Юлин Папуга, Мiхал Папуга, Мирон Канюх и други

Перша причасц руских школярох у Бачинцох зоз о. Дюром Фейсом.
На слики дзiяцi, члени церковного одбору и дзеци: горе стоя: Мiхайло Мижо Киш Медеши дзiяк, Йовген Папуга, Звонко Югас, Мирослав Мико Папуга, други шор од горе: Олгица Планчак, Желько Катрина, Петро Миклош Мицов, дзвонар, Йовген Папуга дзiяк, о. Дюра Фейса, парох, Данил Папуга, дзiяк, Мiхал Папуга, тугор, Яким Киш Медеши, Нада Кривошия, долу клеча: Любка Планчак, Сенка Киш Медеши, Иринка Югас, Яким Канюх Горняков, Мария Канюх Горнякова, Мартица Папуга Тамаш и Мария Джуня (1971)

КЕДИ И ЯК ОД ЦЕРКВИ У БАЧИНЦОХ ВЖАТА РУСКА „ПРОСВИТА” И ДЗИЯКОВНЯ

О тим кеди и як од церкви у Бачинцох вжата руска „Просвита“ и дзияковня хтори по тераз не врацени, можеме дознац зоз Ришення Комисії за национализацию при Народним одборе Општини Шид, Народна Република Сербия, АП Войводина, число 180/1959, од 31. августа 1959. року.

У Ришеню стої же Комисия за национализацию при Народним одборе Општини Шид у составе Еуген Папуга, Станка Макаич и Никола Станивукович, поступаючи по вимоги за утвердзоване обектох хтора поднєшена Одделєнє за финансиї Општини Шид число: 3884, од 22. юлия 1959. року, а на основи чл. 54. Закона за национализацию будинкох и будовательней жеми, чл. 15, 20, 24. и 25, Уредби о запровадзованю национализаций и чл. 210. Закона о управним поступку, на своєї схадзки хтора отримана 31. августа 1959. року, принесла шлїдуюце Ришенє:

I. Утвердзує ше же дня 26. децембра 1958. року национализовани и постали дружтвене власніцтво нерухомосци уписани до Грунтовней кнїжки (ГК) ул. ч. 22 Катастерскей општини (КО) Бачинци два парцели: парцела 367/1 зоз 320 хв и парцела 366/1 зоз 121 хв маєток Грекокатолицкей церковней општини Бачинци, а хтори облапяю хижу и двор зоз заграду у Бачинцох, у хторей бива бабица Катица Пинтерович. Скорейша наменка ей була хижа (квартира) у хторим бивал дзияк (дзияковня).

II. Утвердзує ше же дня 26. децембра 1958. року национализовани и постали дружтвене власніцтво тиж два часци нерухомосцох ул. число 147 КО Бачинци, хтори уписани до ГК, и то: парцела 305/1 зоз 122 хв и парцела 306/1 зоз 262 хв, тиж маєток Грекокатолицкей церковней општини Бачинци, такволани будинок „Просвита“ у Бачинцох.

У Обгрунтованю Комисії пише же з боку Церковней општини у Бачинцох дата пригварка у хторей ше гледа же би горе наведзени нерухомосци були вихабени з национализаций, маючи у оглядзе же будинок зоз точки I. мал и ма наменку буц квартира за фамелийне змесценє, насампредз членох фамелиї дзияка. Други будиник, такволана „Просвита“, хтора описана у точки II. необходима за окончованє церковней вирскей діялносци, бо ше у ней отримую схадзки Церковного одбору и под.

Далєй стої же под час поступку утвердженє же Грекокатолицка церковна општина у Бачинцох ма парохиялни дом, за хтори не поднєшена вимога за национализацию бо таке зданє у смислу чл. 11. Закона о национализаций не предмет национализаций. У тим парохиялним доме бива бачински парох – священїк.

Тиж пише же на основи вияви шведка Данила Папуги зоз Бачинцох утвердженє же описани будинок у точки I. служел як квартира дзиякови по 15. октобер 1958. року, кед ше вон зоз нього виселєл и пошол бивац

до своєї хижі. У тей хижі од 1. новембра 1958. року, по одобренью Церковного одбору, задармо бива валалска бабица. Заграду коло хижі и далей хаснує дзйяк Данил Папуга.

Комисия находзи же у тим конкретним случаю єст причини за национализацию, бо ше наведзени будинок на дзень ступаня на моц Закона о национализацийі не хасновал за вирску діялносц, без огладу на тото же кратки час скорей як ступел на моц Закон, тот будинок бул дзйяковня. Прето тот будинок национализовани и Комисия унапрямела подношителя пригварки же у складзе зоз членом 74. Закона о национализацийі може глядац од Републичней вивершеней ради под одредзенима условиями най ше тот буднок враци Церковней општини за потреби пре хтори є и основани.

Далей стої же тота Комисия не може далей о тим одлучовац, але лем може констатовац же по сили Занона тот обект национализовани, бо на дзень ступаня на моц Закона не служел вирскей заєдници за церковну діялносц.

Исте становиско забера, односно завжала Комисия и кед у питаню будинок „Просвити“, описани у точки II. После випитованя Якима Канюха, першого шведка Церковного одбору Грекокатолицкей церкви у Бачинцох, хтори гварел же у тим будинку отримовани сходзки Церковного одбору, лицитацийі церковней жеми и предаване столкох у церкви, але и же тот будинок завжала Народна младеж, по налогу месних власцох, хтора там отримує танци и забави, та Цековни одбор тераз зашеда на парохийі (у панюцовим кварталю), бо не ма ключи од будинку „Просвити“. Иншак, скорей ше Церковни одбор сходзел у тим будинку.

Понеже на дзень ступаня на моц Закона о национализацийі и тот будинок не служел вирскей діялносци, але другим активносцом (а як же и могол служиц кед Церковни одбор не мал ані клучи од свойого будинку, односно „Просвити“!!!), утврєдзене же будинок по сили Закона национализовани. Комисия унапрямує подношителя пригварки же, у складзе зоз членом 45. Закона о национализацийі, свою вимогу за врацанє власніцтва над тим будинком може послац як то наведзене кед у питаню будинок у точки I.

О тим информовани:

1. Яким Канюх, председатель Церковного одбору у Бачинцох,
2. Явне правобранительство Општини Шид и
3. Грекокатолицке владичество у Крижевцох.

ПРЕДСИДАТЕЛЬ КОМИСИИ
Папуга Еуген/

НАДПОМНУЦЕ: Против того ришення насловена страна ма право у чаше 15 дньох поднесц жалбу Комисийі за национализацию Срезу Сримска Митровица. Молбу ше подноши з поштрєдованьом тей Комисийі у двох истих прикладнікох без такси.

Ришене Комисии за национализацију при Народним одборе
Општини Шид, число 180/1959, од 31. августа 1959. року.

НАЦИОНАЛНА РЕПУБЛИКА СРБИЈА ЗА ВОЈВОДИНА
КОМИСИЈА ЗА НАЦИОНАЛИЗАЦИЈУ ПРИ
НАРОДНОМ ОДБОРУ ОПШТИНЕ ШИД

Број: 180/1959

Дана: 31. VIII. 1959 год.

Ш И Д.

Комисија за национализацију при Општини Шид у саставу чланова Комисије Папуга Милана, Бакић Станка и Славчевић Ми-
коле, решавајући по захтеву за утврђивање објеката национализације
поднесеном по Одлуци са финансије Општине Шид број 3844 од 22.VII.
1959 године, на основу Шл. 54 Закона о национализацији непокретних зграда
и грађевинског земљишта, Шл. 25, 26, 24 и 25 Уредбе за спровођење на-
ционализације и Шл. 210 Закона о Општем управном поступку, на овој
седници одржаној дана 31. августа 1959 године, донела је ова

1. Утврђује се да су на дан 26. децембра 1958 године,
национализоване и постале државна својина непокретности уписане у Зк. ул.
бр. 22 к.с. Баџиној и то парцела 367/1 са 320 дхв. и парцела 366/1
са 121 дхв. уписаних на имену Јупне закладе гркокатоличке Општине Ба-
џиној, а које у материји представљају кућа и двориште са бајтом у Баџи-
нцима у којој сада станује и користи је станарка бабика Пинтеровић Ра-
тица, а раније је служила као стан црквеног појца.

II. Утврђује се да су на дан 26. децембра 1958 године
национализоване и постале државна својина непокретности уписане у Зк. ул.
број 147 к.с. Баџиној и то бајнице 365/1 са 122 дхв. и бајница 366/1
са 262 дхв. уписаних на имену Јупне закладе гркокатоличке Општине Ба-
џиној, а које у материји представљају зграду у Баџинцима звану "Провите"
Грчки суд у Шиду повести депроне наставе на са-
мену овога решења кроз земљишне књиге по правонамени овага ре-
шења, а о томе ће извести ова Комисија.

Одлука са финансије Општине Шид, доставило је овој
Комисији захтев да се утврди објекти који спадају под национализацију
од наведених у диспозитиву непокретности.

Подношен је приговор у којем се тражи да се ове непо-
кретности изузму из под национализације, јер је зграда под тачком I. одредбе
на на стан у смештај породице која је носиоца права на стан, као породица
црквеног појца. Друга пак зграда звану "Провите" описана под тачком
II. потребна је за вршење верске делатности, јер се у њој одржавају
састанци црквеног одбора и сл.

Током поступка утврђено је да црква Општине грко-
католичке у Баџинцима има парохиски двор, са који није поднесен захтев за
национализацију, јер је тај двор у смислу Шл. II. Закона о национализацији
ји изузет од национализације. У том двору смештен је парох - свештеник.

На основу изјаве сведока Папуга Данила из Баџинаца
недвојбено је утврђено да је зграда описана под I. служила за стан
појца до 15. октобра 1958 године, када је појца из те зграде иселио у
своју vlastitu кућу, а затим од 1. новембра 1958 године у тој кући стану-
је бесплатно сеоска бабика по одобрењу црквеног одбора. Међутим бајка
од ове куће користи и даље црквени појца Папуга Данило.

Комисија налази да у конкретном случају има места при-
мени прописе Закона о национализацији, јер се наведена зграда на дан
уступања на анагу Закона о национализацији није користила у сврху вр-
шења верских делатности без обзира на околност што је кратко време по-
ступања на анагу Закона ова зграда служила верској заједници за вршење
верске делатности, јер је то био стан црквеног појца. Стога је ова
зграда у смислу Шл. I. а у вези Шл. II. Закона о национализацији национ-
ализована, а Комисија упућује подносиоца приговора да у смислу Шл. 74 За-

..

konu o nacionalizaciji, kako izvesti od Republičkog izvršnog veća pod izdavanjem u celovinu da se ova zgrada vrati u svojina crkvene opštine - na osnovu kake je ova zgrada nastala.

Ova pak se ideja se sada o tom predlogu odlučivati, već još je nedatka da se utvrdi da je po čiji Zakona ovaj objekt nacionalizovan, jer na dan stupanja na snagu Zakona nije ništa verovatno sačinilo za vršenje verske delatnosti.

Isto ustanovište Komisija naučnika i u pogledu zgrade opisane pod tačkom 2. Utvrdjeno je putem preslađanja svedoka Kanjuh Jakina, iz Bačinske, kao prvog člana crkvenog odbora Ortokatoličke crkve u Bačinskoj, da se je ova zgrada upotrebljavala za sastanke crkvenog odbora, ličnice crkvene opštine i prodaja sedišta u crkvi, ali je ova zgrada, saopštena Narodna omladina, po nalogu meštara vlasti, pa u zgradi održava igru, priredbe, tako da crkveni odbor gubi sastaje se u kući svedoka, jer nije ova od ove zgrade nema. Inače ranije se je crkveni odbor sastajao u ovoj zgradi.

U obzirima dala da na dan stupanja na snagu Zakona o nacionalizaciji, ova zgrada nije služila u svrhu vršenja verske delatnosti, već u druge svrhe, to je valjalo utvrditi, da je ova zgrada silom Zakona nacionalizovana, a podnosilac prigovora Komisija upućuje da svojom zahtev za povratak u vlasništvo i raspolaganje sa ovom zgradom stavi u smislu čl. 74 Zakona o nacionalizaciji kako je to obavezano u vezi sa zgradom opisanom pod tačkom 1.

Stoga je odlučeno kao u dispozitivu razmatranja.

O tome se obaveštavaju:

- 1.) Kanjuh Jakin, Bačinci, predsednik crkvenog odbora,
- 2.) Javno pravobranilaštvo, Opština, id,
- 3.) Ortokatolička biskupija, id.

Imenovan: [Signature]
/Zapisa: [Signature]

Načinjena i protiv ovog rešenja nezadovoljna stranka ima pravo žalbe u roku od 15 dana na Komisiju za nacionalizaciju srpske u Beogradu. Žalba se podnosi u putem ove Komisije u 2 istovetna primerka, bez taksa.

Церква и дзьяковня

Будинок „Просвити“

О русинској цркви у Бачинцима

Прилози за Монографију

У оквиру 190 година од досељавања Русина
у Бачинце (1834–2024)

ИЗ ПРОШЛОСТИ СРЕМА И БАЧИНАЦА

Имајући у виду да се Бачинци, о чијој је црквеној општини овде реч, налазе у Срему, упознавање са историјским, демографским, друштвено-економским и културним наслеђем, има за циљ што шире информисање о поднебљу на којем је настала ова црквена институција.

Краћим прегледом историје Срема, наилази се на интересантне податке о његовој прошлости. Чињенице говоре да је у време Римске империје ова деоница пута кроз Срем била главна комуникација на Балканском полуострву између Рима и Константинопоља. То значи да је (та) основна комуникација, која је ишла од Рима преко Љубљане, Осијека, Винковаца, Сремске Митровице ка Константинопољу, прелазила својом сремском деоницом јужно од Шида, северно од Гибарца, Бачинаца, Кукујеваца, Кузмина, Мартинаца, затим пресекала линију данашњег ауто-пута, да би јужном периферијом ушла у Сремску Митровицу, а потом код Земуна прелазила Саву и напуштала Срем¹. На најстаријој карти из тог времена *Tabula Peutingeriana* из IV века н. е. приказан је Срем са разгранатом мрежом путева и градова.

Као што је познато, назив Срем – СРЕМ постао је преношењем градског имена Сирмијума прво на његову околину, а затим на читаву област између Саве и Дунава. У X веку Сремом се назива околина Сирмијума. Словенски облик имена Срем настао је од латинског назива *Sermium* и византијског *Sermion* (и *Sirmijumu*: *SERMI*), те се у неким страним језицима Срем и данас назива *SIRMIEM*. Реч СРЕМ има прастари корен и долази (вероватно) од санскритске речи: *SRU* струјање (латински: *SERUM*, немачки: *SCHTRUM*, словенски: *STRUJA*) и није искључено да је у вези са рекама које са три стране запљускују Срем.²

У првој половини XIX века Срем је подељен на два дела: северозападни или такозвани провинцијални део (у оквиру којег су били и Бачинци, удаљени 7 километара од Шида у правцу Сремске Митровице) обухватала је Сремска жупанија, једна од шест у саставу Хрватске и формално у оквиру Угарске, док је јужни и југоисточни део Срема био под

¹ Душан Ј. Поповић, Срби у Срему до 1736/37, Српска академија наука, Београд, 1950, 1-10;

² Владо Костелник, Срим пред приселеном Русином у XVII и XVIII вику, Народни календар 1976, Руске слово, Нови Сад, 1975 47;

управом Војне крајине (Војне границе), а оба дела у саставу Хабзбуршке Монархије.³

Новембра 1918. године Срем се определио за заједничку државу Јужних Словена. Око 400 изасланика у Руми изјаснило се за присаједиње Краљевини Србији. По формирању Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Срем је и даље био у саставу Сремске жупаније са седиштем у Вуковару. Касније, 1929. године Краљевина СХС добија службени назив Краљевина Југославија.⁴

Потребно је нагласити да је Срем кроз векове преживео више етничких смена него било која друга европска област. Било је досељавања и пресељавања многих народа још у предисторијском, затим историјском добу све до данашњих дана. После велике сеобе Словена у VI и VII веку у Срему су дуго егзистирали Словени и Византијци, затим Мађари, после долазе Турци. Од словенских народа ту су Срби и Хрвати, касније у средњем веку детерминисани као православни и католици. У Срем су се досељавали Срби из Шумадије, Мачве и других крајева. Било их је у сремским местима и пре досељавања Срба из Рашке – Расцијана или Раца, одакле касније и други назив за Србе – Раци, зато што су били из Рашке, своје прве државне творевине на Балкану.⁵

После одласка Турака из Срема остала су многа места ненасељена, напуштена. Одмах после тога та места насељавају Срби из, тада суседне Србије, а затим и из Бачке, Барање. То пресељавање и пуњење Срема становништвом разних националности трајаће кроз цео XVIII век.⁶ По аустријским и мађарским статистикама становништво Срема и Сремске жупаније сачињавали су Срби, затим Хрвати, Немци, Мађари и друге мањине. У раздобљу од 1789. до 1847. године тадашња Сремска жупанија је имала око 95.000 становника. Српско становништво је било у већини (1810. године тај проценат је износио око 70%).⁷ У то време, у овим крајевима има и првих Русина: 1803. године у Шиду, 1834. у Бачинцима итд.

³Радомир Прица, Сремска жупанија и Срби, Сремске Новине, Сремска Митровица, 1991, 6;

⁴Школска споменица, Споменица за нижу пучку школу у Бачинцима, Летопис школе 1805–1931, Историјски архив Срема, Сремска Митровица, Фонд: 327/1;

⁵Жарко Лесак, Бачинци, Шидина 7, Шид, 2005, 100-102;

⁶Павле Поповић, Римски путеви, Срем у прошлости, Сремске новине, Сремска Митровица, 1981, 26-28;

⁷Др Петар Милошевић, Како је настао Срем? Најстарија карта и пописи места у римском пе-риоду, Срем у прошлости, Сремске новине, Сремска Митровица, 1981, 9-10, 28-31;

БАЧИНЦИ У ПРОШЛОСТИ

Према записима из Летописа школе⁸, место Бачинци је почетком XIX века било насељено становништвом српске православне вере, досељеним из околних села Грка, Моровића и Кузмина и задржали се ту, на јужним обронцима Фрушке горе у планини око 3 километра од садашњег места. Касније су се због недостатка пијаће воде и потребе копања дубоких бунара у планини, спустили ниже, ту, где се место и данас налази. Да су Бачинчани и данас везани за планину, односно Фрушку гору, где им се и сада налазе воћњаци и виногради (некад са колибама за пударину) сведоче и дан-данас сачуване изреке: Идемо у планину на Бачинце! или Имамо виноград на Бачинцима!

Историјске чињенице говоре да се старо село Бачинци налазило на брду које се некад називало Бачинац и било удаљено око 3 километра североисточно од данашњег села. Први помен о селу постоји у угарским записима из 1376. године, те се та година и налази и на грбу места. Током средњег века Бачинци су мењали господаре: од 1402–1480. године припадали су Моровићком властелинству и поседнику породице Марот-Моровић, од 1480-1482. године мађарском племству Баторима, од 1494–1504. године славонском поседнику Ладиславу Мореу, а у освајачким походима турског султана Сулејмана Величанственог на Беч Бачинци 1526. године падају под турску власт (Из турских порезких књига 1578. године се види да је село насељено Србима и да има 69 пољопривредних домаћинстава која су плаћала порез на пољопривредне и сточарске производе у износу од 12057 акчи).

При крају турске владавине када је у великом ратном походу Аустрије против Турака 1683-1699. године аустријска војска 1687. године ослободила западни Срем – 1688. године ослобођени су и Бачинци, који тада административно припадају властелинству породице италијанског принца Ливија Одескалкија (После Карловачког мира 1699. године западни део Срема је припао Ливију Одескалкију Odescalcvsci, пореклом из Рима, за заслуге у рату против Турака 21. августа 1697. године). После ратних пустошења село је обновљено (имало је свега 15 породица), али се већ 1702. године повећало на 50 кућа. У то време у сеобама под пећким патријарсима: 1690. године Арсенијем III Чарнојевићем и 1739. под Арсенијем IV Јовановићем Шакабентом у Бачинце долази значајан број Срба (православне вере).⁹

⁸Povjest školstva i pedagogije u Hrvatskoj, Pedagoški književni zbor, Zagreb, 1958, 49-101;

⁹Радомир Прица, Сремска жупанија и Срби, Сремске Новине, Сремска Митровица, 1991, 6;

Подаци говоре да су Бачинци у XVIII веку значајни као насеље. Године 1733. у месту живи 60 породица са 214 душа, 1734. године број се повећао скоро два пута и бројао је 114 чланова. Почетком XIX века број становника Бачинаца се стално повећавао, тако да је 1810. године у месту живело 135 породица са око 900 душа¹⁰.

О ЖИТЕЉИМА БАЧИНАЦА

Русини, следбеници гркокатоличке вере почели су се у Бачинце досељавати 30-40. година XIX века из Куцуре и Руског Крстура, тада Bacs-kereztura, у Бачкој (до тада су Срби били једини становници Бачинаца). Према матичним књигама из 1834. године вођеним у Шиду, чијој су црквеној општини у почетку припадали Бачинци спомињу се четири породице: Михал Сивч, Јанко Хорњак, Јанко Кечкеш и Михал Сабадош. Већ 1836. године у Бачинцима је било око 100 Русина (103), а 1845. године 143.¹¹

Исто тако је забележено да су Русини ...1835. године ... дошли из Бачке, но пошто нису добили земљиште за посебно гробље у Бачинцима, били су у дилеми да ли да своје мртве сахрањују на православном гробљу у Бачинцима, што је шидски унијатски свештеник желео да избегне, или да их сахрањују на русинском гробљу у Шиду, односно на католичком у селу Кукујевоце.¹²

Према исто тако значајном извору података, а то је Матична књига венчаних, основана 1851. у Бачинцима (*Matricula copulatoru curatellar graeco – catholicae Bacsinensis, instituto anno domini, 1851*), сазнајемо да је један број супружника Русина венчаних у Бачинцима између 1858-1868. године рођен у местима Луково, Знаково, Черново ... у Шаришкој жупанији (Словачка).¹³

¹⁰Stjepan Pavičić, Slavonija u svojem naselnom obliku od trinaestog stoljeća do danas, Prvi znanstveni sabor Slavonije i Baranje, Osijek, 1970, 195-209;

¹¹О. Георгий Бесермині, Насельоване Руснацох до Шиду, Руски календар 1938, РНПД, Руски Керестур, 1937, 32-42;

¹²Dr Slavko Gavrilović, Rusini u Bačkoj i Sremu od sredine XVIII do sredine XIX veka, Iseljavanje iz matičnih naselja i stvaranje rusinskih oaza po Bačkoj i Sremu, Godišnjak Društva istoričara Vojvodine, Novi Sad, 1977, 44 (192);

¹³Др Душан Дрляча, Матични књиги и школски літописи як жридо за преучоване прешлосци Руснацох у Сриме, Шветлосц 3, Руске слово, Нови Сад, 1972, 247-248, Др Душан Дрляча, Етнолошка градја из Ваџинаса, Nova dumka 3, Vukovar, 1973, 65-68 и Др Душан Дрляча, Етнологийни материяли зоз Бачинцох, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2006, 38-49;

То значи да су прводосељени Русини у Бачинце били из Куцуре и Крстура, али међу њима је било и оних који су рођени у старом крају или тзв. горњем крају (на Хорњици - на Горњици), како су називали просторе у Горњој Угарској, са којих су се и они и њихови преци досељавали средином XVIII и током XIX века.

Русинске породице у Бачинцима су претежно крстурског и куцурског порекла: на пример породице: Колесар, Тимко, Скубан су из Куцуре, Папуга, Колошњај, Венчеловски, Планчак, Рац, Нађ, Киш (Међеши) из Руског Крстура, док су: Страценски, Цупер, Вољчко породично ближе везани за Беркасово, Бикић Дол и Шид. Русинских породица (кућа) има по целом селу, али су најгушће насељене на Руским гужле, или на такозваној Калдрми, садашњој Војвођанској улици, а исто тако и у Калачанском шору (улица Бранка Радичевића). Иначе, у Бачинцима постоји и Русинска улица, која се налази на левој страни Војвођанске према излазу из села у правцу Кукујеваца.

Поред тога у Бачинцима има и русинских породица са презименима: Абођи, Бучко, Варга, Емеди, Задрипко, Захорјански, Јухас, Кањух, Катрина, Кечкеш, Мајхер, Микловш, Пап, Провчи, Петровић, Роман, Сивч, Харновски, Хорњак (Еделински), Хромиш, Џуња, Џуџар, Шандор, било је и Фаркашових, Бревакови итд. Најбројније породице биле су (према подацима из 1967. године): Папуга (10 кућа), Кањух (9), Задрипко (6), Провчи (5), Скубан (4), Рац, Колошњај и Киш (3), Кечкеш (2) итд.

Иначе, у Бачинцима је, према попису из 1991. године било 1300 становника, од тога око 900 (886) Срба или 2/3, 1/3 Русина, затим мањи број Словака (Балаж), Украјинаца (Гимбаровски, Кривошија, Сапун, Јаблански), као и других националности. Из прегледа броја становника Бачинаца од 1869. до 1991. године (за 122 године), може се запазити да су Бачинци највише житеља имали 1931. године, чак 1839, затим се број смањивао, да би 90-тих година прошлог века и на почетку овог био смањен за око 1/3¹⁴.

¹⁴Ирина Папуга, Основна школа Бачинци, Друштво за русински језик, књижевност и културу Нови Сад, 2008, 21-34

ДРУШТВЕНИ И КУЛТУРНИ ЖИВОТ РУСИНА ПРЕ ДОСЕЉЕЊА У БАЧИНЦЕ

Потискивањем турске силе из јужних делова, Панонска област у саставу Угарске или тзв. Доња земља, постала је у XVIII веку велико миграционо подручје. Дворска комора из Беча је те крајеве: Бачке, Срема и Баната насељавала немачким, мађарским, словачким, русинским и насељеницима других националности.

Русини, који су се средином XVIII века досељавали у Бачку, и пре тога су били у саставу Угарске као становници њених североисточних жупанија у Прикарпатју. У ове јужне крајеве су се спустили пре свега из економских разлога, тражећи бољу земљу и лакше услове за живот. Тако се у периоду од 1745. до 1751. године са ширег подручја данашње тромеђе Словачке, Украјине и Мађарске, Русини досељавају најпре у Кулу и Крстур, који су тада били под управом Бачке коморске администрације у Сомбору, а само мало касније, већ 1763. године, насељавају се и у Куцуру.

По занимању претежно ратари, а у мањој мери сточари, Русини су првих година по досељењу били ослобођени извесних дажбина од тадашњих власти, али повећањем становника губи се економска равнотежа, односно повећава потреба за обрадивом земљом. Преоравање заједничких пашњака, честе поплаве и друге непогодности довели су до тога да се један део становништва морао исељавати. Тако прво русинско сувишно становништво које мора да продужи пут сељења, прелази почетком XIX века у Срем и Славонију, најпре, 1803. године у Шид, затим 1828. у Беркасово, 1834. Бачинце и Петровце, 1850. Миклушевце. Пре тога, 1780. године Русина има у (знатном броју) у Новом Саду, затим, 1870-80. године у Шајкашкој: Ђурђеву и Госпођинцима. У Сремску Митровицу Русини долазе 1851. године непосредно са Хорњице.¹

Русини су градили цркве и отварали своје школе одмах по досељењу у Бачку. Тако је црква у Руском Крстуру основана 1751. године, а школа две године после – 1753. године. У Куцури су и црква и школа почеле са радом 1765. године. Настава у школама је била на народном – русинском језику, са књигама које су стизале из Прикарпатја. Први учитељи тих народних црквених школа били су уједно и црквена лица (свештеници или појци). Тек средином XIX века долазе из старог краја први школовани учитељи, међу којима су били Петро Кузмјак², Михајло Врабељ, Ђура Манојла, Владислав Каменца, Михајло А. Поливка и др.

¹ Любомир Медеш, Руснаци у Југославији, Музейна збирка Руски Керестур 1976, Войводански музеј, Нови Сад, Дружтво за руски јазик и литературу, Нови Сад, 1976, 19-29;

² Dr Branislav Vranešević, Rusini u borbi za nacionalni opstanak, Godišnjak Društva istoričara Vojvodine, Novi Sad, 1977, 217-234;

Са оваквом традицијом неговања образовања своје деце и бачиначки Русини су, по досељењу у Срем, око 1847. године устројили гркокатоличку школу, а 1851. године основали су и црквену општину. Цркву, која је посвећена светом апостолу евангелисти Луки, саградили су 1860. године, а уз исту и парохијални дом. Садашња црква је саграђена 1905. године.

Бачиначке Русине, њихову цркву и школу су посећивале значајне личности русинског црквеног и друштвеног живота. Тако је 1896. године у Бачинцима био гркокатолички крижевачки владика Јулијан Дрохобецки, а 1929. године владика др Дионизије Њаради, који је истовремено обишао и школску децу. На 100-годишњицу оснивања цркве (1851-1951) у Бачинцима је 1951. године био владика др Хавријил Букатко. Када је 1995. године обележавана 250-годишњица од доселења Русина у ове крајеве (1745-1995), бачиначку русинску цркву је (боравећи у Шиду на отварању Русинског дома), посетио владика Кир Славомир Микловш. И садашњи владика за гркокатолике др Хеорхиј Џуцар обилази русинске вернике у Бачинцима, а најчешће на црквену славу Светог Луке.

РУСИНСКА ГРКОКАТОЛИЧКА ШКОЛА И ОБРАЗОВАЊЕ НА РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ У БАЧИНЦИМА ДО ДАНАШЊИХ ДАНА

О почетцима рада русинске школе, односно о њеном конфесионалном периоду сазнајемо из Летописа школе, односно Школске споменице Основне школе у Бачинцима, затим из Историје војвођанских Русина Друштва историчара Војводине и Прилога за историју Русина у Бачинцима др Јанка Рамача.

У Летопису школе стоји: Око године 1847. устројена је гркокатоличка приватна школа и то у приватним кућама, а трошком следбеника гркокатоличке цркве. Учитељи који су на тим конфесионалним школама служили спомињу се Јаким који је кашње (касније) у Шид отишао и Јанко Планчак, те су уједно и кантори били, којима је и настава поверена била, то беше школа са једном учитељском силом.¹

За учитеља Јакима у Летопису нису назначени потпуни подаци о имену, односно презимену, међутим, зна се да је то био онај исти учитељ Јанко Јаким (Јанко име, а Јаким презиме), који је 1836. године дошао из Мукачевске епископије за магистра у Општину шидску руску (русинску).

¹Школска споменица, Споменица за нижу пучку школу у Бачинцима, Летопис школе 1805–1931, Историјски архив Срема, Сремска Митровица, Фонд: 327

У вези са његовим доласком у школу у Шид, забележено је (29. 09. 1836) да је ... дошао добар магистар и да ... у раду његовом нико на путу стати не би мог/а/о.² Према тим подацима учитељ Јанко Јаким је најпре од 1836. године радио у Шиду, а затим 1847. у Бачинцима (или истовремено у оба места), с тим што се, после доласка учитеља Јанка Планчака, поново вратио (?) у Шид.

Према истраживањима др Јанка Рамача, који се у писању Прилога за историју Русина у Бачинцима³ ослања на Архиву епархије у Крижевцима, где се налазило седиште Грkokатоличке епархије од 1777. до 2003. године (до тог времена, односно 1777. године седиште епархије је било у Калочи. 2. новембра 2003. године проглашен је Апостолски егзархат за грkokатолике са седиштем у Руском Крстуру) Русини су по доселењу у Бачинце (1834) припадали грkokатоличкој парохији у Шиду, а како се њихов број повећавао, у више наврата су (и усмено и писмено) тражили да им се дозволи оснивање самосталне парохије, а исто тако и организовање хришћанске и просветне науке за децу. На пример, у мају 1851. године су писали крижевачком владика и наглашавали да су у Бачинцима већ 17 година, али да за то време нису занемаривали родитељску дужност о учењу деце, те су по угледу на друге народе сами најмили (ангажовали) учитеља који ће учити децу, а истовремено обављати и канторску дужност у цркви.

Русинска парохија у Бачинцима је основана 3. децембра 1851. године. Први свештеник је био Јанко Санић (1820–1877) који је пре тога био учитељ у Руском Крстуру. Од те, 1851. године воде се и матичне књиге (матрикуле). Бачиначки Русини су тражили да им се додели и земљиште за градњу школе и цркве. Свешетеник Јанко Санић, који је у Бачинцима био од 1851. до 1861. године, залагао се за рад русинске школе и с тим у вези контактирао са црквеним и просветним властима.

У преписци са црквеним и царскокраљевским властима се напомиње да је у Бачинцима 1852. године био др Петар Јовановић, директор школске дирекције из Темишвара, који је информисан о томе да постоји заинтересованост за рад русинске школе, али је напоменуо да ако се жели основати школа, русинска парохија се мора обратити Врховној школској дирекцији у Темишвару. Русини су том приликом обећали да ће учитељу који буде постављен у русинској школи дати годишње 60 форинти у готовом, 20 пожунских каблова жита и 10 кукуруза, 4 хвата дрва за огрев, 6 фунти свећа и стан са баштом.

²Dr Slavko Gavrilović, *Rusini u Bačkoj i Sremu od sredine XVIII do sredine XIX veka*, *Iz istorije vojvodjanskih Rusina do 1941. godine*, *Godišnjak Društva istoričara Vojvodine*, Novi Sad, 1977, 202-203, 215;

³Др Јанко Рамач, *Прилог гу историји Руснацох у Бачинцох 1834–1890*, *Studia ruthenica*, Дружтво за руски јазик и литературу, Нови Сад, 1988-1989, 103-105;

Русинска парохија је и даље бринула о школској деци, што се види и из Извештаја Миколe Сегедија (1832-1876), администратора гркокатоличке парохије у Шиду, поднетог марта 1862. године Духовном столу. Из извештаја за 1861/62. школску годину се сазнаје да је за школу било способних 32 деце: 19 дечака и 13 девојчица од 6 до 12 година. Учитељ (привремени) је био Михајло Сивч, старији, а пошто још није био саграђен школски објект, учитељ Сивч је децу учио у својој кући (у заднеј хижи) за коју није тражио никакву надокнаду.

У Извештају се даље наводи да је Михајло Сивч као учитељ добар и да децу учи (предаје) на русинском матерњем језику. Школа није радила недељом, четвртком и на црквене празнике, а другим данима је радила по два сата пре и два сата после подне. Тог распореда се учитељ редовно придржавао. Тих година, односно 1861/62. шк. године у школи су коришћени следећи уџбеници:

- 1 Букваръ для народныхъ училищ съ малимъ катахизмомъ,
- 2 Руска прва јазикoучебна читанка и
- 3 Пов'сти библични Писма Святого.

Те књиге је свештеник Микола Сегеди молио од Духовног стола и за ученике који су показали најбољи успех, као и за оне најсиромашније: из првог и другог разреда по три, а од трећег четири примерка. И касније су у Бачинцима коришћени поменути уџбеници.

О. Никола Сегеди је писао Духовном столу Извештај о школи у Бачинцима и за школску 1866/67. годину и навео да је тада било 37 полазника способних за школу, од тога 16 дечака и 21 девојчица. Деца су школу похађала од јесени до (црквеног празника) Св. Петра, а настава је и надаље трајала по два сата пре и два сата после подне. Учитељ (привремени) је био Лука Колесар, по свему судећи један од ученијих русинских људи (сељана) у месту. Као плату (надокнаду) за рад добијао је 60 форинти у новцу (годишње), 4 хвата дрва, 4 фунти свећа, 10 пожунских мера круњеног кукуруза и 20 пожунских мера жита. У учењу му је помагао кантор Андрија Колошњај, који је исто тако добијао део надокнаде за рад.

Касније, у првој половини XX века русинску школу је као школски надзорник посећивао Крижевачки владика др Дионизије Њаради, што се може видети из његовог потписа на страницама Летописа школе. Сваким доласком др Дионизије Њаради је у школу доносио књиге и молитвенике ученицима и вероучитељима.

Кад су у питању русинске гркокатоличке школе и на њихов рад су имали утицаја државни прописи, пре свега Закон о народностима (1868), као и надлежности које је имала гркокатоличка конфесија, о чему сведоче фондови архиве епархије у Крижевцима. Доношењем нових државних школских прописа (1874, 1888) дошло је до претварања вероисповедних

школа у тзв. пучке – народне, комуналне, касније државне школе, чиме су дотадашње црквене школе изгубиле свој дугогодишњи карактер и особености. И поред тога веронаука се и даље изучавала, а као учитељи веронауке у гркокатоличкој школи коју су похађала русинска деца у Бачинцима спомињу се Владимир Храниловић од 1886. до 1888. године, Павле Гвоздановић од 1888. до 1890, Михајло Голибић 1894 и Марко Малић око 1911. године.

Први Школски одбор, по свему судећи и први у историји ове школе, установљен је 1874. године, а сачињавали су га парох православне цркве и родитељи српске деце (5), а када је у марту 1886. године изабран други у њему су били и о. Владимир Храниловић, парох гркокатолички подпредседник и Ђура Провчи, члан. Касније се састав школског одбора у одређеним временским размацама мењао и допуњавао, али се при избору национални и верски принцип поштовао. Чланови школског одбора у периоду од 1886. до 1909/1910. школске године су били и гркокатолички свештеници о. Павле Гвоздановић и о. Михајло Голубић, а од родитеља русинске деце Јанко Скубан, Јанко Јухик, Ђура Венчеловски и Јанко Сивч.

Као значајан догађај у Летопису школе забележено је и следеће: Новим школским законом од 14. октобра 1874. године постаде ова (мисли се на српску школу), а и гркокатоличка школа Опчом пучком школом, године 1876. само што ни онда ученици нису помешани били. Међутим, пошто је гркокатоличка школа, како се наводи, била издржавана скромним средствима русинске општине, након 10 година, односно после смрти учитеља Јанка Планчака 1886. године, спојена је са новооснованом народном школом.⁴

О учбеницима који су коришћени у настави нема посебних података, једино сазнајемо да се за пучке школе – за школску 1905/1906. годину оглашавају нове школске књиге за IV и V разред, а на предлог Духовног стола Епархије Крижевачке за русинску гркокатоличку младеж био је 1912/1913. школске године прописан Молитвеник др Дионизија Њарадија (Жовква, 1912).

Из прошлости бачиначке школе се исто тако као значајан датум спомиње и 1. јануар 1905. године када је завршена тадашња нова школа коју су деца похађала до 1962. године, а исто тако и 1963. година када је саграђена садашња школа. Треба набројати русинске учитеље који су у прошлих 182 година учили децу русински матерњи језик. То су били, поред поменутих Јанка Јакима, Јанка Планчака, Михајла Сивча, Луке Колесара и Андрије Колошњаја и Јован Салонски, Јанко Мајхер, Јелка Бесермини, Кирил Бесермини, Марија Шарик, Ксенија Бесермини, Марија Копчански Ракич, Микола М. Кочиш, Цецилија Цап Хархаји, Леона Лабош Урошевић

⁴Школска споменица, Споменица за нижу пучку школу у Бачинцима, Летопис школе 1805-1931, Историјски архив Срема, Сремска Митровица, Фонд: 327

Хајдук, Владимир Колошњаји, Мирослав Буљчик, Јасна Семан, Славко Нађ, Златица Сивч Здравих и садашња наставница русинског језика Наташа Еделински Миколка. Исто тако треба споменути и вероучитеље који су поучавали децу црквеном животу: свештенике о. мр Михајла Малацка, о. Михајла Режака и мр о. Дарка Раца, који ових година предаје веронаку у Бачинцима⁵.

Када у овој, 2024. години бележавамо 187 година русинске школе у Бачинцима и спомињемо 1847. годину као почетну, као и 190 година од доселења Русина у Бачинце, потребно је напоменути и у црквену монографију са златним словима записати да је она у свом развоју најдужи период била повезана са црквеним животом и да се у оквиру наставе учио и русински језик и веронаука. Било је периода када је то организационо било изостављено, али фала богу Богу опет је све сједињено (обједињено) тако да сада бачиначка деца могу изучавати и веронауку као наставни предмет и русински језик као изборни предмет са елементима националне културе.

*

Потребно је напоменути да је током дугогодишњег постојања русинске гркокатоличке цркве (близу два века) било више поправки и адаптација, а једна од њих је била и 2024. године када је у летњем невремену 19.07.2023. године дошло до оштећења улазних врата и крова, и када је срушен и сам торањ цркве, али уз подршку надлежних институција АП Војводине, свесрдне помоћи мештана Бачинаца и Српске православне цркве поправка је завршена 14. марта 2024. године. Хвала милостивом Богу на помоћи, а част владики кир Георгију Џуцару и о. Дарку Рацу на бризи и пожртвованом старању⁶.

Обе цркве у Бачинцима
се налазе на главној улици

⁵Ирина Папуга, Основна школа Бачинци, Друштво за русински језик, књижевност и културу, Нови Сад, 2008, 47

⁶Рутенпрес: аутор Владимир Дјтко 16. март 2024. године

О ВИРОНАУКИ И РУСКИМ ЯЗИКУ
У БАЧИНЦОХ
(12. 10. 2014)

о. мр Дарко Рац

ВИРОНАУКА И ХРИСТИЯНСКЕ ВИХОВАНЄ ДЗЕЦОХ*

У розгварки з родичами, бабами, дідами або з другима членами фамелії, часто ше надрилює питанє чом виронаука важна за дзеци. На тото питанє попробуєм дац одвит.

Шицки зме по кресценю постали дзеци Божо, прияли незаслужени дар вири до Бога, прияли Його ласки и постали члени Церкви. Вира у човекови муши кус-покус роснуц и розвивац ше. Же би вира могла роснуц у души дзецка, треба же би тото дзецко упознало Бога.

Кед пошеєме жито, тому житу треба часу же би принесло плод. Кед у природи таки закон дозревания, вец таке исте важи и за человека. Человек муши дозрец не лєм зоз целом, але и з духом. Шицки ми, ище док зме були мали дзеци, достали зме перши поуки о вири у нашей фамелії. Фамелия то основна єдинка християнства. Кед мац, оцц, баба, дідо..., вирнік не лєм по кресценю, але и дакус глібше, вон дзецку од малих ногох склада ручки, модлі ше з нїм, учи го модліц ше, водзи го введзелю на Службу Божу, будзи у нїм любов гу Господу Богу.

Як дзецко рошне, рошне з нїм и його вира, та спрам його розвою, дозретосци и способносци потребна и поука у вири. У тим фамелия ма барз важну улогу. У фамелії, и попри каждодньових бригох и роботох, дзецку треба пошвениц часу на його духовне формованє. Кед родитель недосц поучени же би могол подучовац свойо дзеци, напевно ше не може ношиц з тоту спокусу. Прето и сам родитель муши себе формовац, читац католицьку литературу, катехизем, духовни кніжки, Святе Писмо...

Родичи посилаю дзеци до школи дзе ше од нїх обчекує же би здобули знанє яке им потребне за одредзену професию. Тото знанє им дава учитель хтори за тото кваліфіковани. Дзецко тиж так треба же би здобуло потребне знанє и зоз вири. Прето треба же би родичи зверели дзеци Церкви, хтора кваліфікована подучиц их у християнскей науки, знаню о своєй вири и о моралних вредносцох. Родичи знова ту же би тото цо дзеци научели на виронауки запровадзовали до каждодньового живота. На таки способ дзецко поступне здобудзе глібше и ширше знанє о вири

* Пречитанє у Парохиялним доме грекокатолицькей церкви у Бачинцох (12.10.2014).

Обявене: Studia Ruthenica 20, Нови Сад, 2015, 115-116

и о моралних вредносцох. Барз важне и основне же би родичи помогли дзецку тото цо учи на виронауки запровадзовац у фамелиї и у живоце. Виру и живот треба повязац до єдней истей драги. У тим перши приклад треба же би були насампредз родичи. Прето вони треба же би похопели значносц виронауки у школи и при парохії. Кед ше родичи задоволюю з тим же би им дзеци прияли сакрамент, Першу причасц, а потим занедзбали свой вирски живот и роснуце у вири, з такими поступками дриляю свойо дзеци до глібокей дзири у главних хвилькох їх формованя и вирского вихованя.

Стебло вири не може роснуц кед є не залїване зоз виру и молитву. Кед млади упознали виру, кед у шветле вири почню ришовац животни питания, аж теди можеме повесц же маю християнски фундамент за свою будучносц.

Други ватикански концил видал окремну Декларацию о християнским вихованю. У ней написани, медзи иншим, и таки слова: „Родичи маю барз чежку обовязку виховац свойо дзеци. Виховательна улога родичох така важна же ю чежко мож з дачим другим заменїц. У християнскей фамелиї дзеци треба воспитовац од вчасней младосци у вири яку зме прияли на кресценю, же би упознали Бога и почитовали и любели Го, а тиж так и свойого ближнього пре Бога. У тим родичом потребна помоц цалого дружтва. З окремну причину у вихованю муши участвовац и Церква, у першим шоре прето же муши шицким людзом науковац Христов живот и тирвацо водзиц бригу же би кажде християнске дзецко дошло до полноти того живота. Церква длужна своїм дзецом дац таке вихованє у хторим цали їх живот будзе попреплетани зоз Христовим духом“. (число 3)

„Виполнююци свою одвичательну улогу вихованя, Церква водзи бригу о шицких прикладних средствах, особлїво о тих хтори за ню характеристични, а то у першим шоре катехизация. Катехетска поука ошвицує и змоцнює виру и карми живот зоз Христовим духом.“ (число 4).

Видзим же Ватикански концил з подобну озбиљносцу поволує родичох най похопя свою вельку и святу длужносц гу своїм дзецом. И то не лем у вчасних роках їх живота, але аж по їх дозретосц.

Значносц виронауки барз велька и важна. Виронаука дава теорию по хторей маме жиц як християне. Дава нам потребни упутства, информує нас о правдох нашей вири, о Церкви, о моралних вредносцох хтори находза свой корень у Евангелиї. Прето виронаука потребна дзецом. Кед зме християне, кед зме вирни, виронаука без роздумованя треба же би була наш вибор. У противним, можеме повесц же зме християне лем на паперу.

Виронаука збогацує шерцо человека. И дзецом помогне у живоце звладац чежки часи и проблеми яки живот приноши. Прето, кед зме

християнє, мушине дзеци уписац на виронауку и водзиц их до церкви, на Службу Божу каждой недзелї и заповидане швето. Кед тото онєможлївюєме своїм дзецом, онєможлївюєме им важну поуку коло витворйованя правдивого християнского живота.

Недосц лєм зоз словами гуториц цо треба робиц. Мушине ше трудзиц указац младим як ше жиє вира.

Не достаточни лєм слова, алє треба жиц тото цо гуториме.

Преподаваня о виронауки и руским языку: мр Гелена Медєши,
о. мр Дарко Рац и Ирина Папуга (Бачинци, 12.10.2014)

РУСНАЦОМ У БАЧИНЦОХ: СВОЙ ГУ СВОЙОМУ*

„На початку було Слово и Слово було у Бога и Слово було Бог. Воно було на початку у Бога. Шицко по нїм постало и без нього не постало ніч цо постало. У нїм бул живот и живот бул шветло людзом. И шветло швици у цмоти, и цмота го не обняла. (...) И Слово постало цело и населело ше медзи нами.“ (Йо 1,1-5 и 1,14)

Кед нам Бог дал Слово, як пише у Євангелиї, вец наша свята длужносц тото Слово чувац, мерковац на нього и шириц його славу. Нашо Слово то наша руска мацеринска бешеда яку зме научели од наших родичох, бабох и дїдох. Наш язык то наш дом, нашо отечество хторе нам нїхто нїгда не може вжац, ані нас з нього не може вигнац.

Вше ми придзе на розум еден бистреньки хлапец з Тунису хтори гварел: „По арабски ше учим же бим пошол на небо, а по фрацузки же бим бул успишни у живоце“. (У Тунису, як дакедишней французкей колонії, урядови язык французки, а по арабски ше бешедує дома и у школи – факултативно). Таку думку бизме могли применїц и на нашу язичну ситуацию у мишаних штредкох, окреме дзе векшинске жительство бешедує по сербски: по руски ше учиме же бизме були свойо, Руснаци и таки пошли на небо, а по сербски – же бизме були успишни у живоце.

Чловек не може жиц сам зоз собу, у цихосци. Вон муши побешедовац, поприповедац з даким. Гоч нас окружує векшински, сербски язык у сушедстве и ширшим околїску, гоч зме у мишаним малженстве, гоч нам средства комуникації як цо радио, телевизия, интернет и друковани медії не вше на мацеринским языку, не мали бизме занягац тото цо нам нашо предки зохабели як наслїдство, як тал. Кед упознаме власни язык, вон нас понукне учиц и други, странски языки и упознац иншаки култури хтори нам отворя нови горизонти и потвердза гевту присловку же – кельо языки знаме, тельо вредзиме. Психология не раз потвердзела же учене двох и вецей языкох одразу пошвидшує и злепшує когнитивни розвой дзецох и же еден язык ані кус не завадза другому, бо ше при дзецох (але и при старших хтори уча вецей языки одразу) зявює една файта преклопніку цо трима языки оддвоєно еден од другого же би не пришло до їх мишаня хторого спочатку можебуц и ест, але кед тото преходзене з

*Пречитане у Парохиялним доме грекокатолїцкей церкви у Бачинцох (12.10.2014)

Обявене: Studia Ruthenica 20, Нови Сад, 2015, 117-119

єдного языка на други постане автоматизоване, нїяки проблеми у комуникації нєт. Учене мацеринского языка не указує лєм же якей націоналности зме, хторому народу чи націоналней заєдніци припадаме сами або дахто з наших родичох, але и у якей мири нам важна култура и живот з другима людзми у нашим штредку. Кед будземе знац язык и познац културу власного народу и цешиц ше у тим, так нас прилапя и други людзе зоз хторима жиєме на тих просторох. Рижнородни, а у заєдніцтве. Як ше звичайно гутори, розлики – то нашо богатство.

У Коцуре и Дюрдьове, наприклад, скоро шицки Серби знаю по руски; єден час велї сербски дзеци у Дюрдьове ходзели до рускей забави пре руских пайташох и пайташки, але и прето же вихователька знала з нїма барз крашне шпивац и на интересантни способ учиц их рижни бависка; Єлена Ачански, Сербкиня и по мацери и по оцови цо робели як зубаре у Керерстуре, нешка професорка англійского языка хтора недавно була госцинска на нашей телевизії, лєпше бешедує по руски як велї Руснаци у Керестуре, гоч уж длугши час жиє на Далєким востоку; Катица Йованович, учителька з Руменки (84 роки, Сербкиня), хтора народжена у Дюрдьове дзе мала пайташки и сушєдох Руснацох, и нешка зна крашне по руски и бешедовац и шпивац; велї дзеци у Новим Ораховє и Бачкей Тополї хторим мацерински язык мадярски, ходза на години руского языка з елементами націоналней култури.

Єст и у нас и у иножемстве фаховцох хтори ше интересовали, або ше интересую за наш язык и нашу културу; наприклад професор др Александр Дуличенко з Естонії, др Свен Густавсон зоз Шведскей, др Иштван Удвари зоз Мадярскей, др Мелания Микеш и др Магдалена Веселинович-Шулц зоз Нового Саду, др Митар Пешикан, др Душан Дрляча и др Миляна Радованович зоз Београду, Ліляна Радуловачки зоз Сримскей Митровици итд.

Тоти и велї други приклади би нас мали одшмелїц и потримац у намаганьох же бизме були витирвали у чуваню рускости – руского языка и рускей литератури, же би не було же други о нас знаю и дзбаю баржей як ми сами о себе.

Нашо предки ше знали збивац до власних шорох. Як гуторели – свой гу свойому, Руснак гу Руснакови, бо тримали же ше найлєпше порозумя лєм людзе з истого роду, руского. Таки и рекламни оглашки давали до Руских новиных и Руских календарох:

„Сцеце купиц млодей: красну плишову або гатласку хусточку, фину заруцовачку?

Сцеце купиц своєй дзивки: за Вельку ноц красну штофову або гатласку сукню, красну новотну блузну?

Сцеце купиц синові: нови шмати, гадвабну чи иншаку фину кошулю?

Шицко тото достанеце лем у Няради Штефана Дзвонарчиного, торговця при Валалскей хижі.

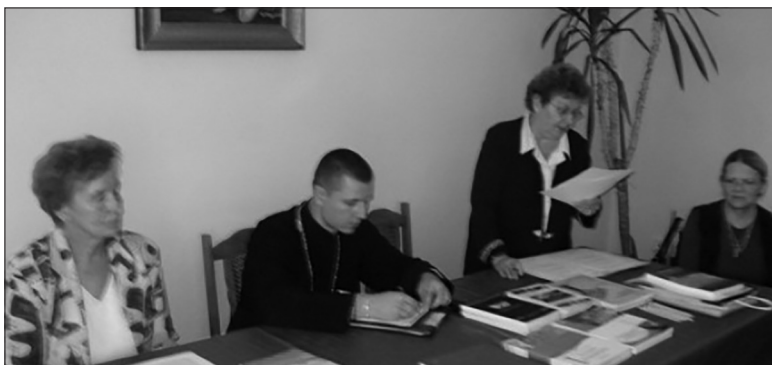
СВОЙ ГУ СВОЙОМУ!

И на остатку було Слово, написал Дюра Папгаргаї:

„Слово мой дом. Мой лїк. Моя каплічка.
Цеплінка з котрей слунечко напава позни роки.
Моя кетишка, мой крижик, моя улїчка –
вакцина за тогожемски отровни словни поки.

Слово мой грих. Моя молитва и моя покута.
Торжество розума, краса чола, тілесна пиха.
Та кед ме препознаш у раншим шпиву когута –
То мойо оловне слово зо мну так упарто диха“.

Оловне слово, руске, мацеринске. А слово нам и тужитель, и судия, и найщириша порота. Виповедзене або написане – вецей не мож врациц, як камень руцени до глібокей води. А кед тото мацеринске слово раз долуводом пу щиме, скапе як пущена стрела хтора ше нігда вецей не враца.

Учасніки на сходу
о віронауки и руским
язику на Парохії
у Бачинцох (12.10.2014)

О авторки

ИРИНА ПАПУГА

Ирина *Иринка* Папуга, професор педагогії, народжена 12. новембра 1946. року у Бачинцох, општина Шид, Срим (оцец Янко Папуга /1914–1998/ и мац Цецилия Папуга, нар. Бесерминї /1919–2013/, Войводина, Сербия). До основней школи хадзела у Бачинцох и Куковцох у Сриме, а штредню, висшу педагогийну и Филозофски факултет, наставна група Педагогия закончала у

Новим Садзе. Робела у Руским Керестуре, Покраїским секретариату за образованє, науку и културу, Културно-просвитней заедніци Войводини и Заводу за културу Войводини у Новим Садзе.

Ирина Папуга була посланїк Просвитно-културней ради Скупштини АП Войводини (1969–1974), член Просвитного совиту Войводини (1974–1978), помоцник покраїнского секретара за образованє, науку и културу (1974–1983), председателька Скупштини Дружтва за руски язык, литературу и културу. Тераз є секретар Дружтва и секретар Координацийного одбору дружтв за язики, литературу и културу, Нови Сад.

Обявела вецей як 300 (302) написи и прилоги зоз обласци образования, просвити и култури на сербским и руским языку у часописох и едицийох: „Руске слово“, „Шветлосц“, „Народни календар“, „Руски календар“, „Заградка“, „Мисао“, „Педагошка стварност“, „Просветни преглед“, „Сремске новине“, „Сунчани сат“, „Ширина“, „Пчеса“, Зборник САНУ и Матици сербскей, Мултијезички билтен „Мост“, Мултијезички часопис Нови Мост и „Studia ruthenica“.

Участвовала у вецей вигледовацких проєктох, медзи хторима и проєкт „Розвиванє и унапредзованє руского языка дзецох и школярох“, зоз хторим у местох (школох) дзе жию Руснаци спатрене учене и виучованє руского языка. У рамикох науково-фахових сходах, отриманих у рамикох Дньох Миколи М. Кочиша у Новом Садзе под назву „Руски учителе и руски школи“ (1993) и „Просвитни живот Руснацох у прешлосци“ (1998) написала вецей прилоги о руских учительох и воспитно-образовних активносцох Руснацох.

Ирина Папуга автор штирох (4) кнїжкох:

- „Русинска гимназија-Руска гимназия“ (2000 и 2022),
- „Основна школа Бачинци“ (2008) и
- Русинска „Просвета“ у Бачинцима-Руска „Просвита“ у Бачинцох (2013), а тиж и редактор, або пририхтовач вецей як 50 кнїжкох, публикацийох и часописох.

За закладане у роботы и културно-образовних активносцох достала вецей припознаня, медзи хторима:

1. Медаля заслугох за народ (Београд, 1980),
2. Златна значка Културно-просвитней заеднїци Сербїї (Београд, 1993),
3. Повеля Основней школи и гимназиї „Петро Кузмяк“ (Руски Керестур, 2003),
4. Припознане Национального совиту рускей националней меншини Сербїї (Нови Сад, 2008),
5. „Святосавска повеля“ Општини Шид (Шид, 2014)
6. Плакета „Кирил и Методий“ Медзинародного конгресу русинского языка Прешов/Ньюйорк (2015) и
7. Припознане Национального совиту рускей националней меншини Сербїї за винїмкове доприношене отримованю и розвиваню образования на руским языку (Руски Керестур, 2023)

Податки о Ирини Папуга унєшени до:

1. Енциклопедиї Нового Саду (Нови Сад, 2002) и
2. Енциклопедиї русинскей историї и култури (Торонто, 2005)

Ирина Папуга членїца Академиї за културу Руснацох/Русинох швета (Торонто, Канада, 2007).

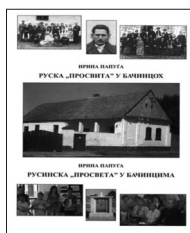
Жиє и роби у Новом Садзе.

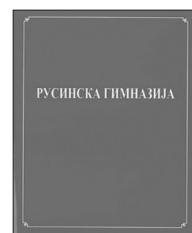
2000

2008

2013

2022

Ирина Папуга

НАША ЦЕРКВА У БАЧИНЦОХ
ПРИЛОГИ ГУ МОНОГРАФІЇ ГРЕКОКАТОЛІЦКЕЙ ЦЕРКВИ
СВЯТОГО АПОСТОЛА ЕВАНГЕЛИСТИ ЛУКИ У БАЧИНЦОХ

З М И С Т

Предговор	5
Уводне слово	5
Preface	6
Зоз прешлосци Грекокатоліцкей церкви и о Руснацох у Бачинцох	7
Зоз прешлосци Срима и Бачинцох	9
Руска грекокатоліцка школа и образованє у Бачинцох по терашні часи	20
О церковним и просвитним живоце Руснацох у Бачинцох	26
Священїки у Бачинцох од снованя церкви 1851. року по teraz	36
Дзияци у Бачинцох	46
Кеди и як од церкви у Бачинцох вжата Руска „Просвита“ и Дзияковня	48
Из прошлости Срема и Бачинаца (по сербски)	55
О виронауки и руским языку у Бачинцох	67
о. мр Дарко Рац: Виронаука и християнске вихованє дзецох	69
мр Гелена Медеши, Руснацом у Бачинцох: Свой гу своему	72
О Ирини Папуга, авторови кнїжки	75
Змист	77

Ирина Папуга
ЗОО ПРЕШЛОСЦИ НАШЕЙ ЦЕРКВИ У БАЧИНЦОХ
ПРИЛОГИ ГУ МОНОГРАФИЈ ГРЕКОКАТОЛІЦКЕЙ ЦЕРКВИ
СВЯТОГО АПОСТОЛА ЕВАНГЕЛИСТИ ЛУКИ У БАЧИНЦОХ

Видаватель:

Дружтво за руски язык, литературу и культуру
Секция Дружтва у Бачинцох
Нови Сад

За видавателя:

Др Юлиан Рамач

Редакция:

Блаженка Хома Цветкович
Мария Канюх
Мартица Тамаш
Олена Папуга

Рецензенти:

о. Михайло Режак
о. мр Дарко Рац

Лектор:

Мр Гелена Медши

Преклад на англійски

Мр Славомир Олеяр

Преламованє и технїчне ушоренє:

Вероника Вуячич

Фотография на рамикох:

Руска церква у Бачинцох

Друкарня:

FB Print, Нови Сад

ISBN 978-86-85619-69-4

Нови Сад
2024

**ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
(1970–2024)**

54 година Друштва – 54 роки Дружтва

Ирина Папуга
ЗОО ПРЕШЛОСТИ НАШЕЙ ЦЕРКВА У БАЧИНЦОХ
ПРИЛОГИ ГУ МОНОГРАФИЈ ГРЕКОКАТОЛІЦКЕЙ ЦЕРКВИ
СВЯТОГО АПОСТОЛА ЕВАНГЕЛИСТИ ЛУКИ У БАЧИНЦОХ

Ирина Папуга
ІЗ ПРОШЛОСТИ НАШЕ ЦРКВЕ У БАЧИНЦІМА
ПРИЛОЗИ ЗА МОНОГРАФІЈУ ГРКОКАТОЛІЧКЕ ЦРКВЕ
СВЕТОГ АПОСТОЛА ЕВАНГЕЛИСТЕ ЛУКЕ У БАЧИНЦІМА

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, НовиСад

271.4 (497.113 Bačinci) "1834/2024"
325 (=161.25) (497.113 Bačinci) "1834/2024"

ПАПУГА, Ирина, 1946-

Зоз прешлосци нашей церкви у Бачинцох : прилоги гу монографіі Грекокатолицкей церкви святого апостола евангелисти Луки у Бачинцох у рамикох 190 рокох од насельованя Руснацох до Бачинцох (1834-2024) / Ирина Папуга ; [преклад на ангийски Славомир Олеяр]. – Нови Сад : Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Секция Дружтва у Бачинцох, 2024 (Нови Сад : FB print). - 80 стр. :илустр. ; 23 см. - (Едиция Одняте од забуца ; 26)

Уводни део текста упоредо на срп. и енгл. језику. - Тираж 200.

– Ирина Папуга: стр. 75-76. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-85619-69-4

а) Гркокатоличка црква светог апостола евангелисте Луке (Бачинци) -- 1834-2024
б) Русини -- Доселявање -- Бачинци -- 1834-2024

COBISS.SR-ID 158305289

FB Print
063 523 979

Ирина Папуга, Наша црква у Бачинцима, прилози за монографију цркве светог апостола
Евангелисте Луке у Бачинцима: Издавач: Друштво за русински језик, књижевност и культуру, Нови Сад,
Едиција: Отето од заборава 26, Нови Сад, 2024, Тираж: 200, Обим: 5 шт,
Штампаија FB Print, Нови Сад
064 19 75 281* papugai@mts.rs * 021 453 365

ISBN 978-86-85619-69-4